

HUMANIŠKO BAUDŽIAMOJO ĮSTATYMO LINK – AR LIETUVOS BAUDŽIAMOJI TEISĖ SUGEBĖJO IŠSIVADUOTI IŠ REPRESYVUMO GNIAUŽTŲ?

Miglė Bernatonytė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
2-o kurso studentė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius
El. paštas: migle.bernatonyte@tf.stud.vu.lt

Vidas Krušinskas

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
5-o kurso studentas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, 10222 Vilnius
El. paštas: vidas.krusinskas@tf.stud.vu.lt

Mokslinio straipsnio akademinis kuratorius Doc. dr. Remigijus Merkevičius

El. paštas: remigijus.merkevicius@tf.vu.lt

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjama baudžiamajame įstatyme įtvirtinto teisinio reglamentavimo, trukdančio tinkamai įgyvendinti humaniškumo ir teisingumo principus, problematika. Straipsnio tikslas – išanalizuoti baudžiamąjį įstatymą, kurios riboja teismų galimybes taikyti proporcingą ir humanišką baudžiamąją atsakomybę, įvertinti jų problematiką ir pateikti galimus jos sprendimo būdus. Tyrimo objektas – baudžiamąjį įstatymą nuostatos bei institutai, kurie, straipsnio autorių nuomone, kelia didžiausius iššūkius siekiant humaniškos, teisingos ir proporcingos baudžiamosios atsakomybės. Atlikta analizė parodė, jog teismų taikomas bausmės švelninimas pagal BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas tam tikrų kategorijų baudžiamosiose bylose yra itin dažnas – tai suponuoja perteklinį įstatymų leidėjo BK Specialiosios dalies straipsniuose numatytų sankcijų griežtumą už tam tikras nusikalstamas veikas, todėl jos turėtų būti peržiūretos ir sušvelnintos. Dar vienas ydingas ir pernelyg represyvus BK institutas – recidyvistas. Asmens pripažinimas recidyvistu ne tik jį stigmatizuoja, bet ir kelia didelių abejonių dėl praktinės naudos bei galimo prieštaravimo non bis in idem principo reikavimams. Galiausiai, svarstyti galimybę baudžiamajame įstatyme numatyti galimybę teismui vietoje bausmės kaltininkui motyvuotai skirti kelias tarpusavyje suderintas baudžiamąjį poveikio priemones, taip pat tam tikrus iš nusikalstamų veikų kylančius

ginčius spręsti taikant mediacijos procedūrą – visa tai, neabejotinai, prisidėtų prie veiksmingos, humaniškos ir teisingos baudžiamosios justicijos idealų įgyvendinimo.

Pagrindiniai žodžiai: bausmė, baudžiamojo poveikio priemonės, mediacija, recidyvitas, įstatymų leidėjas, humaniškumas, BK 54 straipsnio 3 dalis.

TOWARDS A MORE HUMANE CRIMINAL CODE – HAS LITHUANIAN CRIMINAL LAW MANAGED TO GET RID OF ITS REPRESSIVENESS?

Miglė Bernatonytė, Vidas Krušinskas

(Vilnius University (Lithuania))

Summary. *The article analyses issues related to the legal regulation established in the Criminal Code of the Republic of Lithuania that hinders the proper implementation of the Principles of Humanity and Justice. The aim of this article is to provide an analysis of the problematic aspects of criminal law provisions that restrict the possibilities of applying proportionate and humane criminal liability and to propose possible solutions. Accordingly, the subject of the paper covers the provisions and institutes of the Criminal Code, which cause the greatest challenges to achieve humane, just and proportionate criminal liability. The conducted analysis has demonstrated that the mitigation of penalties by courts under Article 54(3) of the Criminal Code is particularly frequent in certain categories of criminal cases, suggesting an excessive severity of the sanctions prescribed by the legislator in the Special Part of the Criminal Code for various criminal offenses, therefore, necessitating legislative review and mitigation. Another flawed and excessively repressive provision in the Criminal Code is the recidivist institute. Recognizing a person as a recidivist not only stigmatizes them but also raises serious concerns regarding its practical utility and potential contradiction with the non bis in idem principle. Finally, it is worth considering the possibility of introducing legal provisions allowing courts to impose several mutually compatible penal sanctions instead of a single penalty. Additionally, certain disputes arising from criminal offenses could be resolved through mediation procedures. Undoubtedly, these measures would contribute to the enhancement of an effective, humane, and just criminal justice system.*

Keywords: *penalty, penal sanctions, mediation, recidivist, legislator, humanism, Article 54(3) of Criminal Code.*

Įvadas

Koks yra svarbiausias baudžiamosios teisės tikslas – tinkamas baudžiamojo įstatymo nuostatų pritaikymas, nusikalstamą veiką padariusio asmens nubaudimas ar valstybės atpildo už nusikalstamą elgesį įgyvendinimas? O gal visgi žmogus? Ar tai

būtų nukentėjusysis, ar kaltininkas – baudžiamoji teisė tiesiogiai veikia kiekvieno į jos „glėbį“ patekusio žmogaus gyvenimą ir likimą. Nepatraukus kaltininkų baudžiamojon atsakomybėn ir jiems neskyrus veiksmingų poveikio priemonių formuotųsi nebaudžiamumo atmosfera, nukentėjusiesiems apsunktų galimybės apsaugoti ir atkurti savo pažeistus interesus, o nusikaltę asmenys nebūtų perspektyviai paveikti tam, kad suvoktų žalingą savo elgesio pobūdį bei siektų jį koreguoti teigiama linkme laikydamiesi įstatymų ir visuotinai priimtų elgesio bei moralės normų. Tuo tarpu nepagrįstai griežtos, represyvios bei kaltininką stigmatizuojančios baudžiamosios atsakomybės taikymas gali ne tik kliudyti jam resocializuotis, atlyginti nukentėjusiajam padarytą žalą ir atsakyti nusikalstamų polinkių, bet ir tiesiogine šio žodžio prasme sugriauti jo gyvenimą, sukelti didžiulius dvasinius, psichologinius išgyvenimus, šeimyninio gyvenimo bei karjeros netektis.

Visgi, Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir baudžiamasis įstatymas, BK) 1 straipsnio 1 dalyje įvardijama baudžiamosios teisės paskirtis – „saugoti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų“¹ – nei apie kaltininką, nei apie humaniško ar teisingo jo nubaudimo ar kitokio baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo idėjas net neužsimena. Toks deklaratyvus įstatymų leidėjo požiūris, kai baudžiamosios teisės esmė sutapatinama su plačiais ir sunkiai pamatuojamais idealais, nukreiptais vien į pačias nusikalstamas veikas bei jų prevenciją, o ne į teisingą ir humanišką baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimą, neabejotinai devalvuoja baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens svarbą baudžiamojoje justicijoje. Be to, tai kelia grėsmę ir teisingumo principo įgyvendinimui, „kai teismas atsižvelgia tik į padarytą nusikalstamą veiką, o šios veikos subjektą laiko abstrakčiu dažniausiai pasitaikančiu statistikos duomenų atspindžiu ir standartiniu praktinio darbo patirties atveju“.²

Tad yra itin svarbu, jog įstatymų leidėjas, reglamentuodamas baudžiamuosius teisinius santykius, deramą dėmesį skirtų ne tik nubaudimui ar įbauginimui (bendrajai prevencijai), bet ir teisingam, proporcingam bei humaniškam baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimui, nes nuo to tiesiogiai priklauso ir teismų vykdomo teisingumo kokybė. BK humanizavimas padėtų teismams lengviau „atsikvėpti“ nagrinėjant baudžiamąsias bylas, kuriose neretai kyla dilemų dėl jame išlikusių normų, trukdančių deramai individualizuoti taikomą atsakomybę. Tai taip pat padėtų pasiekti teigiamų tikslų tiek nusikalstamas veikas padariusių, tiek nuo jų nukentėjusių asmenų atžvilgiu, didintų pasitikėjimą teisine sistema bei pagarbą jai visuomenės akyse. Todėl baudžiamajame įstatyme yra būtini pokyčiai, kurie užtikrintų jam ne tik deklaratyvų, bet realų humanišką pobūdį. Tam būtina koreguoti BK nustatytas sankcijas, naikinti kaltininką stigmatizuojančius bei praktinės naudos neteikiančius institutus, tokius kaip

¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.

² DRAKŠAS, Romualdas (2016). Teisingumo principas skiriant bausmę. *Teisės apžvalga*, 2 (14), p. 89.

recidyvistas, peržiūrėti esamą bausmių bei kitų poveikio priemonių sistemą, o galbūt ir numatyti inovatyvius ginčų sprendimo būdus, pavyzdžiui, mediaciją.

Straipsnio **aktualumas** ir **originalumas**. Konstitucijoje įtvirtintas bei iš teisinės valstybės principo išplaukiantis humanizmo principas baudžiamojoje teisėje yra deklaruojamas tiek teismų praktikoje, tiek ir doktrinoje. Visgi platesnei šio principo bei jo praktinio įgyvendinimo baudžiamojoje teisėje analizei ryškesnio dėmesio, išskyrus pavienes mokslininkų pastangas (Prapiestis D., Prapiestis J., 2022; Drakšas, 2016; Švedas, 2011), iki šiol nebuvo skirta. Recidyvisto problematika per pastaruosius du dešimtmečius Lietuvos teisės doktrinoje, iš esmės, nenagrinėta, o apie alternatyvias poveikio priemones nusikaltusiems asmenims, pavyzdžiui, mediacijos taikymą baudžiamojoje justicijoje ar įvairias socialinio, reabilitacinio pobūdžio priemones kalbama nebent kriminologų tarpe. BK Specialiojoje dalyje įtvirtintas sankcijas, jų švelninimą remiantis teisingumo principu, taip pat esamą bausmių ir baudžiamojo poveikio priemonių sistemą analizuojančiose mokslinėse publikacijose dažnai į šiuos klausimus žvelgiama iš formalių pozicijų ir apie jų santykį su teisingos, humaniškos baudžiamosios atsakomybės imperatyvais kalbama ribotai. Taigi straipsnio autorių yra mėginama užpildyti šią mokslinę, o kartu ir praktinės analizės spragą.

Šio **straipsnio tikslas** – išanalizuoti Lietuvos baudžiamojo įstatymo nuostatas, kurios riboja galimybes taikyti proporcingą ir humanišką baudžiamąją atsakomybę, įvertinti jų problematiką ir pateikti galimus jos sprendimo būdus.

Darbo uždaviniai:

- 1) Identifikuoti įstatymų leidėjo BK Specialiojoje dalyje įtvirtintas neproporcingas bei tinkamai individualizuoti skiriamą bausmę trukdančias sankcijas, pasitelkiant aktualios teismų praktikos švelninant bausmes pagal BK 54 straipsnio 3 dalį tendencijas;
- 2) Ištirti galimybes reformuoti bei humanizuoti BK nustatytą bausmių ir kitokių poveikio priemonių sistemą siekiant veiksmingesnio nuteistojo resocializacijos bei nukentėjusiojo interesų apsaugos tikslų suderinimo.
- 3) Nustatyti, ar BK numatytas recidyvisto institutas nėra perteklinis, nepagrįstai stigmatizuojantis baudžiamojon atsakomybėn traukiamą asmenį ir dirbtinai sunkinantis jo teisinę padėtį, kai ta pati aplinkybė baudžiamąją atsakomybę sunkinančiais pagrindais yra vertinama du kartus;

Šio **darbo objektas** – baudžiamojo įstatymo nuostatos bei institutai, kurie, straipsnio autorių nuomone, kelia didžiausius iššūkius siekiant humaniškos, teisingos ir proporcingos baudžiamosios atsakomybės.

Šioje publikacijoje naudojami **mokslinio tyrimo metodai**: sisteminis, loginis, lyginamasis, kalbinis, teleologinis. Sisteminis metodas naudojamas nagrinėjant teisės normas, teismų praktiką, doktriną, taip pat statistinius duomenis, kas padeda visapusiškai bei darniai išryškinti darbe keliamą problematiką ir įžvelgti praktines jos tendencijas. Loginis metodas pasitelkiamas atskleidžiant tam tikrų BK nuostatų ar institutų esmę,

diskutuojant jų pagrįstumą, humaniškumą bei darant iš to tiesiogiai išplaukiančias išvadas. Lyginamasis metodas naudojamas lyginant skirtingus teisės šaltinius ir jų taikymo praktiką tarpusavyje, taip identifikuojant jų ydas ir tarpusavio prieštaravimus. Kalbinio (semantinio) metodo pagrindu yra aiškinamasi teisinių sąvokų loginė, semantinė prigimtis bei to įtaka darbo problematikai. Galiausiai, teleologinis metodas pasitelkiamas analizuojant bei kvestionuojant BK deklaruojamus ir realiai siekiamus baudžiamosios atsakomybės bei bausmės tikslus, jų praktinį įgyvendinimą.

Straipsnyje nagrinėjami įvairaus pobūdžio **šaltiniai**, didžiausią dėmesį skiriant aktualiai Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) bei žemesniųjų instancijų teismų praktikai baudžiamosiose bylose, taip pat išnagrinėtos baudžiamojo įstatymo nuostatos, teisės doktrina, teismo bylų nagrinėjimo statistiniai duomenys bei kitokio pobūdžio teisinė literatūra.

1. Dažnas BK 54 straipsnio 3 dalies taikymas – ydingo ir represyvaus įstatymų leidėjo požiūrio BK Specialiojoje dalyje nustatant sankcijų rūšis bei dydžius indikatorius

Viena reikšmingiausių Lietuvos baudžiamojo įstatymo ydų – pernelyg griežtos jo Specialiosios dalies (toliau – ir BK SD) straipsnių sankcijos, kurios tampa pirmutiniu ir esminiu skiriamos bausmės atskaitos tašku. Ši problema pabrėžiama ir teisės mokslininkų, teigiančių, kad tai yra viena iš esminių priežasčių, dėl kurios būtina iš esmės reformuoti ar net priimti naują baudžiamąjį įstatymą.³ Kritikos nusipelnė ne tik įstatymų leidėjo nustatytos, kartais nepagrįstai aukštos, terminuoto laisvės atėmimo viršutinės, o ypač apatinės, ribos, bet ir neretai itin nedideli jų rėžiai, taip pat menkos galimų skirti bausmių alternatyvos (pavyzdžiui, kai už tam tikrą nusikaltimą vienintelė galima skirti bausmė yra laisvės atėmimas). Tai teismui gali trukdyti tinkamai individualizuoti skiriamą bausmę atitinkamo BK SD straipsnio sankcijos ribose, todėl bausmė, tikėtina, gali deramai neįgyvendinti visų BK 41 straipsnio 2 dalyje numatytų bausmės tikslų, būti neteisinga ir nehumaniška.

Minėtosios ydos kelia net ir pačios Konstitucijos pažeidimo galimybę. Antai, Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje yra teigiama, kad „*bausmės turi būti adekvачios nusikalstamosioms veikoms, už kurias jos nustatytos; už nusikalstamas veikas negalima nustatyti tokių bausmių ir tokių jų dydžių, kurie būtų akivaizdžiai neadekvatūs nusikalstamai veikai ir bausmės paskirčiai*“⁴, o ir doktrinos atstovų pabrėžiama, kad

³ PRAPIESTIS, Darius ir PRAPIESTIS, Jonas (2022). Humanizmo principas Lietuvos baudžiamojoje politikoje. Kelyje su konstitucija. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. *Vilnius University Open Series*, p. 273. 11. DRAKŠAS, Romualdas (2024). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso sisteminių pokyčių būtinumas. *Vilnius University Open Series: Lietuvos baudžiamosios justicijos teisė: patirtis ir ateitis*, p. 165.

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 57-2552.

„įstatymų leidėjas, dažnai griežtindamas atsakomybę ir chaotiškai keisdamas BK specialiosios dalies sankcijų ribas, „užprogramuoja“ neteisingumą“⁵

Siekiant išsiaiškinti, kokių BK SD straipsnių sankcijose numatytų bausmių rūšys bei jų dydžiai galimai yra pernelyg griežti, tad neatitinkantys humaniškumo, teisingumo ir proporcingumo principų, straipsnio autorių buvo išnagrinėta aktuali 2024 metų pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų praktika baudžiamosiose bylose, kuriose bausmės buvo švelninamos pagal BK 54 straipsnio 3 dalį (remiantis teisingumo principu). Ši BK nuostata numato, jog atvejais, kai *„straipsnio sankcijoje numatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui, teismas, vadovaudamasis bausmės paskirtimi, gali motyvuotai paskirti švelnesnę bausmę“⁶*, taip pat teismui suteikia galimybę, vadovaujantis bausmės paskirtimi, motyvuotai visiškai arba iš dalies atidėti paskirtos bausmės vykdymą, jei jis aiškiai prieštarautų teisingumo principui, tiesa, išskyrus atvejus, kai padaromas labai sunkus nusikaltimas. Toks bausmės švelninimas, iš esmės, yra vienintelis baudžiamojo įstatymo numatytas instrumentas, kurį pasitelkdamas teismas, nenustatęs BK 62 straipsnyje įtvirtintų specifinių bausmės švelninimo pagrindų, gali skirti švelnesnę bausmę nei numatyta BK SD straipsnio, pagal kurį asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, sankcijoje arba atidėti paskirtosios bausmės vykdymą, jei tokios galimybės įprastomis sąlygomis nesuteikia BK 75 straipsnis.

LAT praktikoje yra teigiama, kad *„BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatomis taikyti paprastai turi būti nustatyta, kad padaryto nusikaltimo pavojingumas, atsižvelgiant į padaryto nusikaltimo stadiją, nusikaltimo padarymo vietą, laiką, būdą, kilusius padarinius, yra žymiai mažesnis negu rūšinis tos nusikalstamos veikos pavojingumas, įvertintas įstatymo leidėjo baudžiamojo įstatymo už padarytą nusikaltimą sankcijoje“⁷*. Visgi jei tam tikros kategorijos bylose bausmės pagal BK 54 straipsnio 3 dalį švelninamos itin dažnai, galima daryti pagrįstą prielaidą, kad tai yra ne išimtiniai ir išskirtiniai pavienių nusikaltamų veikų mažesnio pavojingumo atvejai, o bendra praktinė tendencija, leidžianti manyti, jog realybėje tokios nusikalstamos veikos neretai nesiekia BK SD straipsnių sankcijose įstatymų leidėjo apibrėžto pavojingumo pobūdžio. Tokiais atvejais teismai, apsiribodami vien BK SD sankcijos ribomis, negali paskirti teisingos, proporcingos bei visus jos tikslus tinkamai įgyvendinančios bausmės, todėl yra priversti „improvizuoti“ ir imtis išimtinių jos švelninimo priemonių taisydami tokį įstatymų leidėjo broką.

Atliekant šį tyrimą buvo išanalizuoti 185 pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų nuosprendžiai (158 – pirmosios instancijos, 27 – apeliacinės instancijos), pateikiami Lietuvos teismų informacinėje sistemoje „LITEKO“ bei priimti nuo 2024 m. sausio 1 d. iki 2024 m. gruodžio 31 d., kuriuose buvo taikomas bausmės švelninimas

⁵ DRAKŠAS, Romualdas (2020). Teisingumo principas kaip bausmės vykdymo atidėjimo prielaida. *Jurisprudencija*, 27(2), p. 459.

⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.

⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-511/2024.

pagal BK 54 straipsnio 3 dalį. Iš viso skiriamos bausmės pagal BK 54 straipsnio 3 dalį švelnintos 239 kartus (206 kartus pirmosios, o 33 – apeliacinės instancijos teismuose), įskaitant atvejus, kai baudžiamojon atsakomybėn būdavo traukiami skirtingi asmenys už tą pačią nusikalstamą veiką bendrininkavimo atvejais arba tas pats asmuo už skirtingas jo padarytas nusikalstamas veikas. Dažniausiai 2024 metais BK 54 straipsnio 3 dalis buvo taikyta už BK 135 straipsnio 1 dalyje, BK 135 straipsnio 2 dalyje (1-13 punktai), BK 260 straipsnio 1 dalyje, BK 260 straipsnio 2 dalyje, BK 260 straipsnio 3 dalyje ir BK 292 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas nusikalstamas veikas.

1.1. Bausmės švelninimo pasitelkiant BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas tendencijos bendrame pagal atitinkamą BK Specialiosios dalies straipsnį ar jo dalį išnagrinėtų baudžiamųjų bylų skaičiaus kontekste

Siekiant objektyviai nustatyti tikrąją BK 54 straipsnio 3 dalies taikymo teismams švelninant skiriamas bausmes mastą bei potencialų to ryšį su pernelyg griežtomis įstatymų leidejo BK SD straipsniuose nustatytomis sankcijomis, straipsnio autorių palygintas santykinis skaičius tarp visų 2024 metais priimtų teismo nuosprendžių, kuriais asmenys buvo nuteisti už konkrečią nusikalstamą veiką, bei nuosprendžių, kuriais už atitinkamą nusikalstamą veiką skiriamos bausmės buvo švelninamos pagal BK 54 straipsnio 3 dalį. Atlikta šešių BK SD straipsnių ir jų dalių, už kurias skiriamos bausmės nagrinėjamu pagrindu 2024 metais būdavo švelninamos dažniausiai, analizė parodė įspūdingus ir iškalingus rezultatus, kai už tam tikras nusikalstamas veikas skiriamos bausmės pagal BK 54 straipsnio 3 dalį kartais švelninamos net pusėje ar daugiau atitinkamos kategorijos baudžiamųjų bylų.

1 lentelė. BK 54 straipsnio 3 dalies taikymo 2024 metais tendencijos

BK Specialiosios dalies straipsnis (ar jo dalis)	Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų 2024 m. priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių skaičius	Pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių, kuriuose 2024 m. buvo taikyta BK 54 str. 3 d., skaičius	Nuosprendžių, kuriuose 2024 m. buvo taikyta BK 54 str. 3 d., skaičiaus dalis procentais nuo bendro apkaltinamųjų nuosprendžių skaičiaus
BK 135 str. 1 d.	54	15	28 proc.
BK 135 str. 2 d.	23	9	39 proc.
BK 260 str. 1 d.	170	79	46 proc.
BK 260 str. 2 d.	22	15	68 proc.
BK 260 str. 3 d.	51	27	53 proc.
BK 292 str. 2 d.	56	14	25 proc.

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis.

Kaip galima matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, BK 260 straipsnio taikymo praktika rodo dramatiškas bausmių švelninimo tendencijas – iš 170 už BK 260 straipsnio 1 dalį (neteisėtas disponavimas narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti) 2024 metais priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių skiriamos bausmės pagal BK 54 straipsnio 3 dalį buvo švelninamos 79 nuosprendžiuose, kas sudaro 46 procentus nuo visų atitinkamų nuosprendžių. Itin dažnai BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatos taikytos už neteisėtą disponavimą dideliu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų turint tikslą jas platinti (BK 260 straipsnio 2 dalis) – iš 22 apkaltinamųjų nuosprendžių nagrinėjamu pagrindu bausmės buvo švelnintos penkiolikoje – tai sudaro net 68 procentus nuo bendro jų skaičiaus. Ne ką mažiau aktualus BK 54 straipsnio 3 dalies taikymas 2024 metais ir skiriant bausmes už BK 260 straipsnio 3 dalyje numatytą disponavimą labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu – iš 51 pagal šį BK straipsnį priimtų nuosprendžių pasitelkiant teisingumo principą skiriamos bausmės buvo švelnintos kiek daugiau nei pusėje (27 nuosprendžiai). Akivaizdi dažno bausmės švelninimo pagal BK 54 straipsnio 3 dalį tendencija įžvelgtina ir skiriant bausmes už sunkų sveikatos sutrikdymą – iš visų 54 apkaltinamųjų nuosprendžių, pagal BK 135 straipsnio 1 dalį skiriamos bausmės buvo švelninamos penkiolikoje, kas sudaro 28 procentus nuo bendro jų skaičiaus. Reikšmingas bausmių švelninimo pagal BK 54 straipsnio 3 dalį atvejų skaičius pastebimas ir skiriant bausmes už kvalifikuotą sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 straipsnio 2 dalis, 1-13 punktai) – iš 23 pagal šį straipsnį priimtų apkaltinamųjų nuosprendžių skiriamos bausmės švelnintos devyniuose (t.y. daugiau nei trečdalyje). Galiausiai, BK 292 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto kvalifikuoto neteisėto žmonių gabenimo per valstybės sieną atvejais iš 56 apkaltinamųjų nuosprendžių skiriamos bausmės atitinkamu pagrindu buvo švelninamos keturiolikoje (lygiai ketvirtadalyje) nuosprendžių.

Taigi akivaizdu, kad už nagrinėjamas nusikalstamas veikas bausmės BK 54 straipsnio 3 dalies pagrindu yra švelninamos itin dažnai – 2024 metais tai sudarydavo nuo ketvirtadalio iki net dviejų trečdalių apkaltinamųjų teismų nuosprendžių, priimtų pagal atitinkamus BK SD straipsnius (jų dalis). Ši situacija atskleidžia tai, jog teismai dažnai negali tinkamai individualizuoti skiriamos bausmės įstatymų leidėjo apibrėžtose BK SD straipsnių sankcijų ribose dėl neproporcingo jų griežtumo.

1.2. Bausmės švelninimo pagal BK 54 straipsnio 3 dalį už BK XXXVII skyriuje numatytas nusikalstamas veikas tendencijos ir jų reikšmė vertinant šiame BK skyriuje įtvirtintas sankcijas

Atliktos analizės rezultatai rodo, jog dažniausiai BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatos yra taikomos už BK XXXVII skyriuje numatytas nusikalstamas veikas, susijusias su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis – tokių atvejų per 2024 metus Lietuvos teismuose buvo net 167 (141 pirmosios, likę 26 – apeliacinės

instancijos teismuose), kas sudaro kiek daugiau nei du trečdalius visų BK 54 straipsnio 3 dalies taikymo atvejų 2024 metais. Tai nekelia nuostabos, nes daugelyje šio BK skyriaus straipsnių numatytos itin griežtos sankcijos, dažnai apsiribojančios vien griežtu terminuotu laisvės atėmimu, o ir doktrinoje yra pabrėžiama, jog „*Europos valstybių kontekste Lietuvoje nustatytos sankcijos už tokio pobūdžio nusikalstamų veikų padarymą yra vienos griežčiausių – Lietuva pagal sankcijų minimumo ir maksimumo, taip pat vidurkių dydžius užima trečią vietą*“.⁸

2 lentelė. BK 54 straipsnio 3 dalies taikymas skiriant bausmes už BK 260 straipsnyje numatytas nusikalstamas veikas 2024 metais

Bausmės švelninimo pagal BK 54 str. 3 d. atvejai:	BK 260 str. 1 d.	BK 260 str. 2 d.	BK 260 str. 3 d.
Pirmosios instancijos teisme	84	9	26
Apeliacinės instancijos teisme	8	10	7
Iš viso:	92	19	33
Trumpesnis nei BK SD sankcijoje terminuotas laisvės atėmimas	2	7	21
Laisvės apribojimas	76	9	6
Areštas	8	-	1
Bauda	5	3	5
Laisvės atėmimo vykdymo atidėjimas	1	-	-

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis.

Dažniausiai taikant BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas skiriamos bausmės teismų yra švelninamos už BK 260 straipsnio 1 dalyje numatytą neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti. Šio nusikaltimo sankcijoje įtvirtinta vienintelė terminuoto laisvės atėmimo nuo dvejų iki aštuonerių metų bausmė 2024 metais buvo švelninta 92 kartus. Už jo padarymą taikant BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas dažniausiai buvo skiriamas laisvės apribojimas (76 kartus), 8 kartus skirta arešto bausmė, 5 kartus – bauda (nuo 100 iki 360 MGL), 2 kartus – trumpesnis nei straipsnio sankcijoje numatytas laisvės atėmimas (1 metai), taip pat vieną kartą pirmosios instancijos teismas remdamasis BK 54 straipsnio 3 dalimi taikė ir laisvės atėmimo bausmės vykdymo atidėjimą, nors tokią galimybę suteikiančios BK pataisos dar net nebuvo įsigaliojusios.

Ši statistika įstatymų leidėjui siūnia aiškų signalą, kad BK 260 straipsnio 1 da-

⁸ PRANKA, Darius (2020). Teisingos bausmės beiškant: švelnesnės bausmės skyrimas už neteisėtą disponavimą dideliu ar labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu. *Teisės problemos*, 99, p. 60.

lies sankcijoje numatyta vienintelė terminuoto laisvės atėmimo bausmė neretai nėra pakankama siekiant tinkamai individualizuoti kaltininkui skiriamą bausmę, o BK 54 straipsnio 3 dalis tokiose bylose yra bene „rutininis“ įrankis teismams „apeiti“ įstatymų leidėjo įtvirtintą ydingą teisinį reglamentavimą bei paskirti teisingą, humanišką ir visus jos tikslus (ne tik nubaudimą) pasiekiančią bausmę. Tad akivaizdu, kad BK 260 straipsnio 1 dalies sankcijoje turėtų būti numatytas ir laisvės apribojimas, o galimai – bauda ar areštas.

BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatos dažnai taikomos ir švelninant bausmes už BK 260 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą neteisėtą disponavimą dideliu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų turint tikslą jas platinti. Šios straipsnio dalies sankcija numato tik terminuotą laisvės atėmimą nuo 8 iki 10 metų – tokie siauri rėžiai tarp minimalaus ir maksimalaus laisvės atėmimo termino ribų, kurių net minimali riba yra griežtesnė nei išžaginimo (BK 149 straipsnis) ar nužudymo (BK 129 straipsnio 1 dalis) bei analogiška kvalifikuotam nužudymui (BK 129 straipsnio 2 dalis), liudija apie, tikėtina, perteklinį tokios bausmės griežtumą ir nepagrįstai palieka itin menkas galimybes tinkamai individualizuoti skiriamą bausmę. Remiantis teisingumo principu pagal BK 260 straipsnio 2 dalį skiriamos bausmės nagrinėjamu laikotarpiu buvo švelninamos 19 kartų – septynis kartus buvo skiriamas trumpesnis nei minimali numatyta riba terminuotas laisvės atėmimas (nuo 1 metų 3 mėnesių iki 4 metų 6 mėnesių trukmės), devynis kartus skirta laisvės apribojimo bausmė, o tris kartus – baudos, kurių dydžiai siekė 200, 210 ir 300 MGL. Tad galima pagrįstai manyti, kad, visų pirma, įstatymų leidėjas BK 260 straipsnio 2 dalies sankcijoje turėtų nustatyti žemesnę minimalią laisvės atėmimo bausmės ribą; antra, galėtų būti svarstomas ir alternatyvių laisvės apribojimo ar baudos bausmių įtraukimas į minėtojo straipsnio sankciją.

Panaši situacija susiklostė ir teismams pagal BK 54 straipsnio 3 dalį švelninat bausmes už BK 260 straipsnio 3 dalyje numatytą neteisėtą disponavimą labai dideliu kiekiu narkotinių ar psichotropinių medžiagų, už kurį vienintelė įstatymų leidėjo numatyta bausmė yra laisvės atėmimas nuo dešimties iki penkiolikos metų. Nors skirtumas tarp minimalios ir maksimalios laisvės atėmimo termino ribų yra kiek didesnis nei atitinkamo straipsnio 2 dalyje, visgi jos griežtumas (ypač minimalios ribos) yra itin didelis. Iš viso taikant baudžiamąją atsakomybę pagal BK 260 straipsnio 3 dalį skiriama bausmė 2024 metais buvo švelninama 33 kartus. Iš jų šešis kartus skirtas laisvės apribojimas, penkis kartus – baudos (nuo 160 iki 550 MGL dydžio), vieną kartą – areštas, o likusius dvidešimt vieną kartą – trumpesnis nei sankcijoje numatytas laisvės atėmimas, kurio terminai svyravo nuo 1 metų 6 mėnesių iki 8 metų (aritmetinis vidurkis – 4 metai 7 mėnesiai). Todėl, straipsnio autorių nuomone, įstatymų leidėjui BK 260 straipsnio 3 dalies sankcijoje derėtų nustatyti žemesnę minimalią laisvės atėmimo termino ribą, kuri, pritaikius pagal BK 54 straipsnio 3 dalį teismų praktikoje skirtų laisvės atėmimo bausmių terminų aritmetinį vidurkį, galėtų siekti apie 4-5 metus.

2024 metais teismai BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas taikė ir švelnindami bausmes už kitas BK XXXVII skyriuje numatytas nusikalstamas veikas, įskaitant ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandą numatančio BK 260¹ straipsnio 3, 4 ir 5 dalis; BK 261 straipsnyje numatytą narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimą nepilnamečiams ir BK 264 straipsnio 1 ir 2 dalyse numatytą įtvirtintą (nepilnamečių) lenkimą vartoti narkotines ar psichotropines medžiagas.

Taigi akivaizdu, kad BK XXXVII skyriuje, ypač jame esančio BK 260 straipsnio, numatančio baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtą disponavimą labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu, sankcijose, įstatymų leidėjo numatytos bausmių rūšys ir jų dydžiai yra neproporcingi, nepagrįstai griežti bei neretai trukdantys teismui paskirti teisingą, humanišką ir tinkamai individualizuotą bausmę, o tai verčia teismus imtis išimtinės jos švelninimo taisyklės pagal BK 54 straipsnio 3 dalį.

1.3. Bausmės švelninimas pagal BK 54 straipsnio 3 dalį už kitas BK numatytas nusikalstamas veikas

Aktualioje teismų praktikoje bausmės remiantis teisingumo principu dažnai švelninamos ir kitokių nei BK XXXVII skyriuje numatytų nusikalstamų veikų atvejais, o tai suponuoja, jog galimai per griežtos sankcijos įstatymų leidėjo yra numatytos ir už kituose BK SD skyriuose numatytas nusikalstamas veikas.

3 lentelė. BK 54 straipsnio 3 dalies taikymas skiriant bausmes už BK 135 straipsnio 1 ir 2 dalyse bei BK 292 straipsnio 2 dalyje numatytas nusikalstamas veikas 2024 metais

Bausmės švelninimo pagal BK 54 str. 3 d. atvejai:	BK 135 str. 1 d.	BK 135 str. 2 d.	BK 292 str. 2 d.
Pirmosios instancijos teisme	13	9	18
Apeliacinės instancijos teisme	2	-	1
Iš viso:	15	9	19
Trumpesnis nei BK SD sankcijoje terminuotas laisvės atėmimas	-	-	-
Laisvės apribojimas	13	8	4
Areštas	-	-	1
Bauda	2	1	14

Šaltinis: sudaryta autorių, remiantis Lietuvos teismų informacinės sistemos LITEKO duomenimis.

Analizuojant teismų praktiką bylose, kuriose bausmės būdavo švelninamos pagal BK 54 straipsnio 3 dalį, labiausiai į akis krinta už sunkų sveikatos sutrikdymą (BK

135 straipsnio 1 ir 2 dalys) skiriamos bausmės. BK 135 straipsnio 1 dalies sankcijoje už sunkų sveikatos sutrikdymą įtvirtinta vienintelė bausmė – laisvės atėmimas iki dešimties metų, o šio straipsnio 2 dalies 1–13 punktuose apibrėžtomis kvalifikuotoms sunkaus sveikatos sutrikdymo veikoms taikomas griežtesnis bausmės intervalas – nuo dvejų iki dvylikos metų laisvės atėmimo. 2024 metais už sunkų sveikatos sutrikdymą bausmės pagal BK 54 straipsnio 3 dalį kaltininkams švelnintos 24 kartus, iš kurių – 15 kartų traukiant asmenis baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 135 str. 1 d. ir 9 kartus – pagal BK 135 str. 2 d. Dažniausiai teismai vietoje terminuoto laisvės atėmimo skirdavo laisvės apribojimą – jis buvo skirtas 21 kartą, o tris kartus (du kartus BK 135 str. 1 d., o vieną – BK 135 str. 2 d. atvejais) buvo skiriamos baudos, kurių dydžiai siekė du kartus po 150 MGL (BK 135 str. 1 d.) ir 500 MGL (BK 135 str. 2 d.).

Tokia teismų praktika vertintina dviprasmiškai, nes sunkūs sveikatos sutrikdymai tiesiogiai veikia vieną iš svarbiausių baudžiamojo įstatymo saugomų vertybių – žmogaus sveikatą, jai sukeldami itin sunkius neigiamus padarinius, o neretai yra susiję ir su jautriais smurto artimoje aplinkoje atvejais. Tad už BK 135 straipsnyje numatytas veikas skiriamos bausmės negali būti nepagrįstai švelnios, nes tai ignoruotų teisingumo ir nukentėjusiųjų interesus bei iškreiptų humaniškumo principą prioritetą nepagrįstai teikiant vien kaltininko „gerovei“. Todėl manytina, kad įstatymų leidėjui derėtų laikytis subalansuoto požiūrio ir į šią problematiką pažvelgti kompleksiskai.

Antai, straipsnio autorių nuomone, kai padaromas nequalifikuotas sunkus sveikatos sutrikdymas, bausmės tikslus tam tikrais atvejais galima pasiekti ir skyrus kitokią nei laisvės atėmimas bausmę, kuri veiktų ne vien kaip represyvus atpildas už padarytą nusikaltimą, o kaip galimybė nusikaltusiam asmeniui įvertinti žalingą savo veiksmų pobūdį, pasiekti teigiamų asmenybės pokyčių (resocializuotis) bei atlyginti nukentėjusiajam padarytą žalą. Laisvės apribojimo bausmė tam tinkamiausia – nubaudimo tikslas įgyvendinamas apribojant nuteistojo judėjimo laisvę, o kitus bausmės tikslus visavertiškai leidžia pasiekti BK 48 straipsnio 4-6 dalių pagrindu skiriami įpareigojimai ir draudimai. Tad tokia bausmė būtų teisinga ir humaniška tiek kaltininko, tiek ir nukentėjusiojo atžvilgiu. Įvertinus teismų praktikos tendencijas taikant laisvės apribojimą už sunkius sveikatos sutrikdymus ir pateiktus argumentus, įstatymų leidėjui BK 135 straipsnio 1 dalies sankcijoje šalia terminuoto laisvės atėmimo derėtų įtvirtinti ir laisvės apribojimo bausmę. Tuo tarpu BK 135 straipsnio 2 dalyje numatytų ypač pavojingų (padaromų, pavyzdžiui, prieš mažamečius, bejėgiškos būklės žmones, nėščias moteris, kankinant ar kitaip itin žiauriai) veikų atvejais, šio straipsnio sankcijoje esama vienintelė terminuoto laisvės atėmimo bausmė yra užtenkama ir bet koks švelnesnių alternatyvų tiesioginis įtvirtinimas BK 135 straipsnio 2 dalyje prieštarautų teisingos ir humaniškos bausmės imperatyvams.

Analogiška nuomonė, aktuali ne tik šiam, bet ir kitiems straipsnyje nagrinėjamiems bausmių švelninimo bei galimų sankcijų korekcijų atvejams, išreiškiama ir teisės doktrinoje teigiant, kad „*prisodrinus (tiksliau – „perkrovus“)* sankcijas bausmių rū-

*šimis, darosi problemiškas veikų, už kurias siūloma kaltininkus taip įvairiai, skirtingai bausti, tikrasis pavojingumo supratimas, nes apie veikų pavojingumo pobūdį paprastai sprendžiama iš bausmių rūšių, dydžių, numatytų už tokių veikų padarymą. Teisingas padarytos veikos pavojingumo pobūdžio supratimas būtinas individualizuojant kaltininkų atsakomybę*⁹, tad bet kokie BK pakeitimai turi būti moksliškai bei praktiškai pagrįsti, subalansuoti ir objektyviai reikalingi.

Ženkli bausmių švelninimo pagal BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas tendencija įžvelgtina ir traukiant asmenis baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 292 straipsnio 2 dalį, kurios sankcijoje numatyta vienintelė laisvės atėmimo iki aštuonerių metų bausmė už neteisėtą žmonių gabenimą per valstybės sieną dėl savanaudiškų paskatų arba jeigu tai sukėlė pavojų asmens gyvybei. Už šį nusikaltimą 2024 metais bausmės remiantis teisingumo principu buvo švelnintos 19 kartų – keturis kartus vietoje laisvės atėmimo teismai buvo skyrę laisvės apribojimą, vieną kartą – areštą, o likusius atvejus (14 kartų) skirtos baudos, kurių dydžiai svyravo nuo 150 iki 300 MGL. Tad manytina, jog ypač savanaudiškų paskatų atvejais (o būtent ši kvalifikuojanti aplinkybė visose nagrinėtose bylose ir būdavo inkriminuojama), kai nesukeliama sunkių padarinių žmogaus gyvybei atsiradimo rizika, laisvės atėmimas neretai yra per griežtas, todėl įstatymų leidėjui BK 292 straipsnio 2 dalies sankcijoje derėtų įtvirtinti ir alternatyvią baudos bausmę.

Taigi BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatų pagrindu teismai bausmes dažnai švelnina ir už sunkų sveikatos sutrikdymą (BK 135 straipsnio 1 ir 2 dalys) bei kvalifikuotą neteisėtą žmonių gabenimą per sieną (BK 292 straipsnio 2 dalis). Manytina, kad tokia teismų praktika įstatymų leidėjui demonstruoja poreikį, atsižvelgus į teisingos ir humaniškos bausmės imperatyvus, BK 135 straipsnio 1 dalies sankcijoje įtvirtinti ir laisvės apribojimo bausmę, o BK 292 straipsnio 2 dalies sankcijoje numatyti ir galimybę tokią veiką padariusiam asmeniui skirti baudą.

2. Baudimo kultūra Lietuvoje – ar esama bausmių ir baudžiamojų poveikio priemonių sistema leidžia įgyvendinti teisingo ir humaniško nubaudo siekius?

2.1. Skiriam kaltininkui bausmę – o kas iš to?

Humaniškos baudžiamosios atsakomybės paradigmos įgyvendinimas baudžiamojame teiseje yra neatsiejamai susijęs ne tik su konkrečiomis sankcijomis, bet ir su BK Bendrojoje dalyje įtvirtinta bausmių ir kitokių kaltininkui skiriamų poveikiu

⁹ PRAPIESTIS, Darius ir PRAPIESTIS, Jonas (2022). Humanizmo principas Lietuvos baudžiamojame politikoje. Kelyje su konstitucija. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. Vilnius University Open Series, p. 275.

priemonių sistema. Konstitucinis Teismas akcentuoja, jog „Konstitucijoje įtvirtintas prigimtino teisingumo principas suponuoja tai, kad baudžiamajame įstatyme nustatytos bausmės turi būti teisingos; už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti“.¹⁰

Šiuo metu BK 42 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtinta fiziniams asmenims skiriamų bausmių sistema numato šešias bausmių rūšis – viešuosius darbus, baudą, laisvės apribojimą, areštą, terminuotą laisvės atėmimą ir laisvės atėmimą iki gyvos galvos. Iš pirmo žvilgsnio tokių bausmių rūšių turėtų pakakti tinkamam baudžiamosios atsakomybės individualizavimui, visgi įvairios jas „kamuoja“ praktinio taikymo problemos verčia abejoti, ar esama bausmių sistema išties yra veiksminga ir kiekvienu atveju sudaro prielaidas visų bausmės tikslų įgyvendinimui humanizmo, teisingumo ir proporcingumo principų kontekste.

Visų pirma, 2024 m. birželio 30 d. duomenimis, beveik du trečdaliai (2546 iš 4027) visų laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų ją atlieka pakartotinai¹¹, tad laisvės atėmimo bausmės galimybės tinkamai užtikrinti individualią prevenciją ir resocializaciją kelia labai didelių klausimų. Tai patvirtina ir mokslininkų nuomonė, jog Lietuvos kalėjimams, kuriuose klesti prievartos ir patyčių kultūra, nusikaltusio asmens kokybinio pokyčio, pagalbos ir net gydymo funkcijos sunkiai pakeliamos, o kalėjimas yra tapęs „skausmą ir žalą asmeniui sukeliančia institucija, kurios tikslas yra ne reabilituoti, o izoliuoti ir nubauti nusikaltusius asmenis“.¹² Galiausiai, kalėjimų sistemos išlaikymas per metus kainuoja tikrai nemažai – 2024 metais Lietuvos įkalinimo įstaigų išlaidos siekė 104,5 milijono eurų.¹³

Iššūkių kelia ir dažniausiai teismų taikoma¹⁴ baudos bausmė, kurios pastaraisiais metais įstatymų leidėjo ženkliai padidinti dydžiai tam tikrais atvejais ją iš vidutinio griežtumo bausmės paverčia griežta. Be šios priežasties, bauda kritikuojama ir dėl

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas. Valstybės žinios, 64-3246.

¹¹ Bausmių vykdymo sistemos aktualioji statistika, 2024 metų II ketvirtis. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1722590384/1346/Aktualioji%20statistika%202024%202%20ketv.pdf>

¹² ALEKNEVIČIENĖ, Jolanta ir KALINAUSKAITĖ, Ignė (2023). Resocializacijos įgyvendinimo problemos ir galimybės Lietuvos kalėjimuose. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, vol. 26, 88–104.

¹³ Lietuvos Kalėjimų tarnybos 2024 m. biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą: https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1737122030/2000/BVAR_2024-12-31.pdf

¹⁴ Remiantis Nacionalinės teismų administracijos pateikiamais duomenimis, 2023 metais dažniausiai buvo skiriama baudos bausmė – ji buvo skirta 4 500 asmenų, kas sudarė 30 proc. nuo visų skirtų bausmių skaičiaus. Terminuotas laisvės atėmimas 2023 metais skirtas 3 371 asmeniui (23 proc.), laisvės apribojimas – 3 291 asmeniui (22 proc.), areštas – 3 132 asmenims (21 proc.), o viešieji darbai – vos 652 asmenims (4 proc.). Šaltinis: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2024/03/lietuvos-teismai-atakaita-2023-m..pdf>

kitų jos taikymo iššūkių. Pavyzdžiui, dėl nevienodo poveikio skirtingos turtinės padėties asmenims – profesionalūs nusikaltėliai dažnai slepia savo pinigines lėšas ir turtą nuo baudos išieškojimo – O. Fedosiuk teigimu, „*realiame gyvenime profesionalūs kontrabandininkai ir kiti stambūs šešėlinės ekonomikos veikėjai yra visiškai atsparūs griežtoms turtinėms sankcijoms, nes paprastai santaupų banko sąskaitose nelaiko ir jokio registruoto turto savo vardu neturi, taigi bet kokio dydžio baudos skyrimas jiems nėra veiksmingas, nes iš jų neįmanoma nieko išieškoti*“¹⁵. Tuo tarpu skiriant baudą mažiau pasiturintiems asmenims gali būti pakenkta jų (galimai – ir jų šeimos) finansinei padėčiai, o tai savo ruožtu apsunkintų turtinės žalos atlyginimo procesą ar net lemtų naujų nusikaltimų darymą. Tokiais atvejais bauda įgautų konfiskacinį pobūdį, būtų atitolinta nuo savo pozityvios reikšmės baudžiamojoje justicijoje ir neįgyvendintų jokių iš BK numatytų bausmės tikslų.¹⁶ Mokslininkų neretai kritikuojamas ir arešto bausmės efektyvumas, teigiant, jog toks trumpalaikis įkalinimas efektyvus tik nedidelei daliai nuteistųjų.¹⁷ Šiai nuomonei pritaria ir straipsnio autoriai, nes psichologiškai atsparesniam asmeniui, turinčiam stipresnių nusikalstamų polinkių, mėnesio ar dviejų „pasisėdėjimas“ areštinėje menkai kuo padės, tuo tarpu jautresniam asmeniui (pavyzdžiui, atsitiktinai padariusiam nesmurtinę nusikalstamą veiką) tokia bausmė gali sukelti traumuojančių psichologinių išgyvenimų.

Viešieji darbai, nors ir neturi žymesnio represinio poveikio bei yra labiau nukreipti į nuteistojo resocializaciją atliekant visuomenei naudingus darbus, pagal BK 46 straipsnio 1 ir 5 dalių nuostatas yra skiriami tik asmeniui sutikus bei negali būti skirti asmeniui, kuris dėl objektyvių priežasčių (amžiaus, sveikatos) negali jos atlikti. Be to, viešieji darbai yra numatyti tik 152 iš 488 BK Specialiosios dalies straipsnių sankcijų, tad jų skyrimas tam tikrais atvejais nėra galimas. Galiausiai, laisvės apribojimas laikytinas gana efektyvia bei humaniška bausme – jos lemiami įpareigojimai bei draudimai sudaro sąlygas individualiai prevencijai neizoliuojant nuteistojo nuo visuomenės, taip užtikrinant geresnes resocializacijos galimybes, o tam tikra apimtimi ir atstatant pažeistas nukentėjusiojo teises, pavyzdžiui, paskiriant kaltininkui pareigą atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą ar jos dalį arba tokią žalą pašalinti savo darbu pagal BK 48 straipsnio 4 dalies 3 punktą. Laisvės apribojimo bausmė yra numatyta 252 iš 488 BK Specialiosios dalies sankcijų, o teismai ją itin dažnai taiko švelnindami bausmes pagal BK 54 straipsnio 3 dalį (140 kartų iš visų 238 bausmės švelninimo remiantis teisingumo principu atvejų 2024 metais). Taigi įstatymų leidėjas, konstruodamas BK SD straipsnių sankcijas, galėtų dažniau

¹⁵ FEDOSIUK, Oleg (2019). Baudos bausmė atgrasymo iliuzijos spąstuose. *Jurisprudencija*, 26 (2), p. 300-301.

¹⁶ FEDOSIUK, Oleg (2019). Baudos bausmė atgrasymo iliuzijos spąstuose. *Jurisprudencija*, 26 (2), p. 295.

¹⁷ ČEPAS, Algimantas ir SAKALAUSKAS, Gintautas (2009). Ar prasminga arešto bausmė? *Teisės problemos*, 4 (66), p. 26.

į jas įtraukti laisvės apribojimo bausmę. Tiesa, svarbu pažymėti, kad individualiais atvejais kai kurie laisvės apribojimo aspektai (tokie kaip apykojės nešiojimas paskyrus intensyvią priežiūrą) gali būti psichologiškai žalojantys, stigmatizuojantys kaltininką visuomenės akyse.

Vertėtų pabrėžti, kad visos (išskyrus laisvės apribojimą) dabartiniame BK reglamentuotos bausmės yra sunkiai suderinamos su humanizmo principu nukentėjusiojo pažeistų teisių ir interesų atkūrimo kontekste, kadangi bausmių skyrimo atvejais nukentėjusiojo interesai neatliepiami – bauda mokama ir viešieji darbai atliekami valstybės, o ne nukentėjusiojo naudai, arešto ir laisvės atėmimo bausmės izoliuoja nuteistąjį ir tiek, o tai nukentėjusiajam ar jo artimiesiems nebent suteikia moralinę satisfakciją.

Tokios teisinio reglamentavimo ydos skatina svarstyti labiau į humaniškumą orientuotus BK pakeitimus numatant tiek alternatyvius ginčų sprendimo būdus, tiek ir pokyčius pačioje bausmių sistemoje. Pastarieji išties reikalingi, kadangi pernelyg dažnas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės bei bausmės vykdymo atidėjimo taikymas iškreiptų baudžiamosios justicijos sampratą – nusikalstamas veikas padarę asmenys išvengtų bausmės ar realaus jos atlikimo, taip pat (atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės atvejais) pasmerkimo valstybės vardu pripažįstant kaltu padariusi nusikalstamą veiką ir priimant apkaltinamąjį nuosprendį bei teistumo, o tai pakenktų bendrosios prevencijos tikslams (mažintų dalies visuomenės baimę daryti nusikalstamas veikas). Be to, tai tam tikrais atvejais kenktų ir nukentėjusiųjų interesui nubausti ir valstybės vardu pasmerkti jiems skriaudą padariusį asmenį, kas sunkiai suderinama su humaniškumo ir teisingumo idealais.

2.2. Baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas vietoje bausmės – nepagrįsta utopija ar racionalus būdas įgyvendinti baudžiamąją atsakomybę?

Vienas iš galimų nagrinėjamos problemos sprendimo būdų – suteikti teismams galimybę tam tikrais atvejais vietoje įprastos kriminalinės bausmės kaltininkui motyvuotai taikyti kelias tarpusavyje suderintas baudžiamojo poveikio priemones. Tai galėtų pasiteisinti kaip veiksmingas, teisingas ir proporcingas baudžiamosios atsakomybės už mažesnio sunkumo nusikalstamas veikas įgyvendinimo būdas, kai įprastos kriminalinės bausmės paskyrimas būtų nehumaniškas, neteisingas arba tiesiog neefektyvus, neracionalus bei orientuotas vien į nubaudimą.

BK 67 straipsnio 2 dalies 1-12 punktai numato šias baudžiamojo poveikio priemones – 1) uždraudimą naudotis specialia teise; 2) viešųjų teisių atėmimą; 3) teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą; 4) turtinės ir (ar) neturtinės žalos atlyginimą ar pašalinimą; 5) nemokamus darbus; 6) įmoką į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą; 7) turto konfiskavimą; 8) įpareigojimą gyventi sky-

rium nuo nukentėjusiojo asmens ir (ar) nesiartinti prie nukentėjusiojo asmens arčiau nei nustatytu atstumu; 9) dalyvavimą smurtinį elgesį keičiančiose programose; 10) dalyvavimą alkoholizmo ir narkomanijos prevencijos, ankstyvosios intervencijos resocializacijos ar kitose programose ir kursuose; 11) išplėstinį turto konfiskavimą bei 12) įpareigojimą pranešti apie gyvenamosios vietos pakeitimą ar išvykimą iš jos. Šios poveikio priemonės yra nukreiptos į galimų naujų nusikalstamų veikų prevenciją (1, 2, 3, 7, 8, 11), pažeistų nukentėjusiųjų teisių apsaugą ir atstatymą (4, 6, 8), kaltininko resocializaciją bei elgesio koregavimą teigiama linkme (5, 9, 10), taip pat užtikrina ir tam tikrą restitucijos įgyvendinimą (7, 11).

Priešingai nei bausmės, negarantuojančios praktinės ar moralinės naudos aukai (išskyrus laisvės apribojimo bausmę), baudžiamojo poveikio priemonės yra lankstesnės, labiau orientuotos į socialinę reintegraciją siekiant užtikrinti naujų nusikalstamų veikų prevenciją bei kaltininko elgesio korekciją, o ne vien tik nubaudimą. Baudžiamojo poveikio priemonėmis galima užtikrinti proporcingesnę atsakomybę, efektyvesnę nukentėjusiųjų interesų apsaugą, taip slopinant nebaudžiamumo jausmą ir užtikrinant, kad teisinė sistema atliktų ne tik represinę, bet ir atkuriamąją bei preventcinę funkcijas. Taigi tinkamai tarpusavyje suderintų baudžiamojo poveikio priemonių taikymas vietoje įprastos bausmės tam tikrais atvejais leistų efektyviai įgyvendinti visus bausmės ir baudžiamosios atsakomybės tikslus, visavertiškai užtikrinant humaniškumo ir teisingumo principų įgyvendinimą tiek kaltininkui, tiek nukentėjusiajam, tiek ir valstybei bei palankiu, ekonomišku ir naudingu būdu.

Nors baudžiamasis įstatymas numato baudžiamojo poveikio priemonių skyrimą kartu su bausme ar atleidus asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, galimybė skirti vien baudžiamojo poveikio priemones vietoj bausmės BK nėra numatyta. Visgi BK 67 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį. Tai suponuoja, jog jomis siekiama tų pačių bausmei keliamų tikslų, kurie įvardyti BK 41 straipsnio 2 dalyje. Be to, doktrinos atstovų nuomone, baudžiamojo poveikio priemonės „*savo esme ir prigimtimi labai artimos bausmei*“.¹⁸ Analogiškas požiūris išsakomas ir LAT praktikoje, kurioje pabrėžiami identiški šių sankcijų tikslai – „*baudžiamojo poveikio priemonės paskyrimu asmeniui siekiama to paties rezultato, kaip ir kriminaline bausme, t. y. sulaukyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo, atimti arba apriboti asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas, paveikti asmenį taip, kad jis laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų, užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą*“.¹⁹ LAT jurisprudencijoje pabrėžiamas ir baudžiamojo poveikio priemonių sąlygojamas nubaudimas ir teisingumo principo įgyvendinimas,

¹⁸ PRANKA, Darius ir GELŽINYTĖ, Virginija (2017). Baudžiamojo poveikio priemonės – įmokos ir nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondų teisinio reguliavimo problemos. *Teisės problemos*, 2 (94), p. 78.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-719/2022.

analogiškas kriminalinei bausmei: „*jau pats šio instituto pavadinimas – baudžiamojo poveikio priemonės – suponuoja, be kita ko, ir baudžiamąjį jų pobūdį*“²⁰, „*vienas iš bausmės, o kartu ir baudžiamojo poveikio priemonės tikslų yra teisingumo principo įgyvendinimas*“²¹. Taigi akivaizdu, kad teismai neišvengia esminių skirtumų tarp bausmių ir baudžiamojo poveikio priemonių turinio bei pobūdžio. Vertėtų paminėti ir tai, kad pirminėje 2000 m. BK redakcijoje dvi dabartinės baudžiamojo poveikio priemonės – viešųjų teisių atėmimas ir teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas – buvo įtvirtintos kaip bausmės ir tik vėliau perkeltos į baudžiamojo poveikio priemonių sąrašą, kas rodo, jog šių dviejų poveikio priemonių rūšių atskyrimas neretai yra viso labo sąlyginis.

Kelių tarpusavyje suderintų baudžiamojo poveikio priemonių skyrimo vietoje bausmės idėja savo esme neprieštarauja ir dvigubo baudimo principui, juolab jos savo prigimtimi yra švelnesnio pobūdžio ir orientuotos ne į griežtą nubaudimą, o į nusikalstama veika sutrikdytos teisinės tvarkos atstatymą. Antai, Konstitucinis Teismas teigia, kad „*konstitucinis principas non bis in idem savaime nepaneigia galimybės asmeniui taikyti ne vieną, bet daugiau tos pačios rūšies (t. y. apibrėžiamų tos pačios teisės šakos normomis) sankcijų už tą patį pažeidimą, pavyzdžiui, pagrindinę ir papildomą bausmę*“²² – tokia pati nuomonė yra išsakoma ir teisės mokslininkų.²³

Taigi savo griežtumu ir pobūdžiu tarpusavyje suderintų baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas esti tarp liberalaus atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir represyvosios kriminalinės bausmės (įskaitant ir jos atidėjimo atvejus, susiklostant gana paradoksaliai situacijai, kai paskirta bausmė realybėje gali būti visiškai ir nevykdoma). Baudžiamojo poveikio priemonių taikymas vietoje bausmės leistų tam tikrais atvejais pasiekti „aukso viduriuką“ tarp šių baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimo formų. Atitinkamai, kaltininkas realiai pajustų tam tikrus baudžiamojo pobūdžio padarinius (draudimus, įpareigojimus), kurie tuo pačiu darytų teigiamą poveikį jo asmenybei; būtų oficialiai pripažintas kaltu ir pasmerktas valstybės vardu priimant apkaltinamąjį nuosprendį, o tai turėtų didesnę praktinę vertę ir suteiktų moralinę satisfakciją nukentėjusiesiems bei užtikrintų teisingos, humaniškos, bet tuo pačiu ir savo baudžiamojo pobūdžio esmei neprieštaraujančios baudžiamosios atsakomybės įgyvendinimą.

²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-387/2021.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-1073/2024.

²² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 134-4819.

²³ PRANKA, Darius ir GELŽINYTĖ, Virginija (2017). Baudžiamojo poveikio priemonės – įmokos į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą teisinio reguliavimo problemos. *Teisės problemos*, 2 (94), p. 67.

2.3. Mediacijos taikymas baudžiamosiose bylose – veiksminga ir humaniška alternatyva įprastai baudžiamajai atsakomybei?

Tam tikrais atvejais teisingai ir humaniškai išspręsti atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiką klausimą galima nebūtinai taikant baudžiamąsias teises priemones, o išsprendžiant kaltininko ir nukentėjusiojo konfliktą mediacijos būdu. Taip atkuriami pažeisti nukentėjusiojo interesai, atstatoma nusikalstama veika sutrikdyta teisių pusiausvyra, taupomi valstybės finansiniai ir žmogiškieji ištekliai sudėtingesnių ir reikšmingesnių nusikalstamų veikų tyrimui bei nagrinėjimui.

Mediacija, būdama viena iš atkuriamojo teisingumo formų, apibrėžiama kaip tarpininkavimas, kuriuo siekiama nusikalstamos veikos kaltininko ir nukentėjusiojo susitarimo dalyvaujant nešališkam trečiajam asmeniui – mediatoriui. Taikant mediaciją nėra būtinas nukentėjusiojo ir kaltininko susitaikymas – pakanka susitarti ir suderinti nukentėjusiajam padarytos žalos atlyginimo formą ar pasiekti kitokį abi šalis tenkinantį sutarimą.²⁴ Svarbu paminėti, kad mediacija yra labiausiai Europos valstybėse prigijęs, dažniausiai diegiamas ir taikomas atkuriamojo teisingumo kaip atskiros nusikalstamumo problematikos paradigmos modelis.²⁵ Šiuo metu Lietuvos baudžiamasis įstatymas nenumato galimybės baudžiamąsias bylas spręsti mediacijos būdu – apie mediacijos taikymą baudžiamojo proceso metu neužsimena ir baudžiamojo proceso įstatymas. Visgi tam tikri bandymai taikyti mediaciją Lietuvoje sprendžiant baudžiamąsias bylas jau buvo įgyvendinti. Antai, 2014 m. spalio-balandžio mėnesiais vykdytas laikino pobūdžio projektas „Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose (MIPT)“, tapęs pirmąja realia praktine iniciatyva taikyti mediaciją baudžiamojoje justicijoje Lietuvoje, o jos rezultatai įvertinti teigiamai. Projekto metu taikant mediaciją buvo sėkmingai tariamasi dėl žalos atlyginimo bei sprendžiami konfliktai, kylantys iš smurto artimoje aplinkoje.²⁶ Deja, vėliau mediacijos taikymo baudžiamojoje justicijoje užuomazgos sunyko – nors XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje²⁷ buvo įtvirtintas siekis plėsti mediacijos instituto taikymą ir prieinamumą nagrinėjant tam tikros kategorijos baudžiamąsias bylas, visa tai teliko pažadais; tuo tarpu naujosios XIX Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje²⁸ apie mediacijos taikymą baudžiamojoje justicijoje nebeužsimenama visiškai.

²⁴ GIEDRYTĖ-MAČIULIENĖ, Renata ir VENCKEVIČIENĖ, Judita (2016). Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2 (92), p. 79.

²⁵ LIESIS, Mantas ir MICHAILOVIČ, Ilona (2017). Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje. *Kriminologijos studijos*, 5, 91-114, p. 92.

²⁶ GIEDRYTĖ-MAČIULIENĖ, Renata ir VENCKEVIČIENĖ, Judita (2016). Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2 (92), p. 83.

²⁷ Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. Nr. XIV-72 nutarimas „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (2020). TAR, 27121.

²⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. Nr. XV-54 nutarimas „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (2024). TAR, 22047.

Toks valstybės požiūris į mediacijos taikymą sprendžiant baudžiamąsias bylas yra ištisai glumiantis, nes šis institutas turi įvairialypį teigiamą poveikį kaltininko, nukentėjusiojo bei visos teisingumo sistemos atžvilgiu. Mediacijos metu sprendžiant atsakomybės už nusikalstamas veikas klausimus, kaltininko prisiimti įsipareigojimai vykdomi efektyviau, nes yra priimami per bendrą pokalbį, ne paskirti „iš viršaus“, o mediacijos dalyviai patys prisiima tokius įsipareigojimus, kurie atliepia abiejų šalių poreikius. Pagrindinis mediacijai keliamas tikslas yra „normalizuoti, stabilizuoti konflikto dalyvių santykius, taip pat išsiaiškinti įvykio aplinkybes, kurios galbūt nebuvo atskleistos teisėsaugos institucijų, atliepti žmonių emocinius poreikius, sudaryti galimybę atlyginti žalą“.²⁹ Taigi ja siekiama ne aklo nubaudimo, o humaniško bei veiksmingai susidariusios situacijos esmę atliepiančio sprendimo, teikiant pirmenybę nukentėjusiojo, kurio interesai tradicinėje baudžiamojoje justicijoje dažnai nepelnytai yra nustumiami į „antrą planą“, gerovei. Mediacija į nusikalstamos veikos sukeltas problemas padeda pažvelgti giliau nei vien represyvus baudžiamasis atsakas – anot I. Michailovič, ją taikant „sumažėja emocinė įtampa, net pasiekiamas tam tikras supratimas, susitarimas, o kartais net ir susitaikymas. Taigi tam tikra prasme mediacija – tai tarsi gavimas kažko už kažką, tačiau ne vien materialiąja išraiška, bet kartu ir moraline, psichologine, net filosofine prasme“.³⁰ Be to, mokslininkų teigimu, „mediacija sumažina neigiamas pasekmes nusikaltimo aukoms ir padeda išvengti arba sumažina antrinės viktimizacijos pasireiškimą“.³¹ Galiausiai, sėkminga mediacija padeda didinti pasitikėjimą teisingumo sistema visuomenės akyse.³²

Mediacijos taikymas yra itin pagrįstas bei veiksmingas sprendžiant nepilnamečių padarytų nusikalstamų veikų klausimus. Kaip žinoma, nepilnamečių nusikalstamas elgesys įprastai pasižymi kitokia specifika nei suaugusiųjų – „nepilnamečių daromus nusikaltimus dažniausiai nulemia brendimo, smegenų vystymosi procesai, paauglystėje patiriami identiteto formavimosi iššūkiai, be to, jie įprastai yra mažiau pavojingi bei žalingi visuomenei. Atitinkamai, represinis baudžiamasis atsakas į tokius atvejus yra žalingas, tad nepilnamečių nusikalstamumas turi būti sprendžiamas specialiai jaunimui pritaikytomis, individualią prevenciją skatinančiomis priemonėmis“.³³ Taikant mediaciją tarp nusikaltusio nepilnamečio ir nukentėjusiojo būtų galima pasiekti teigiamų tikslų – būtent mediacija jaunuoliams dažnai padeda pakeisti savo nuomonę ne tik

²⁹ GIEDRYTĖ-MAČIULIENĖ, Renata ir VENCKEVIČIENĖ, Judita (2016). Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2 (92), p. 70-73.

³⁰ MICHAILOVIČ, Ilona (2022). Mediacijos (sutaikymo) smurtu artimoje aplinkoje atvejais galimybės Lietuvoje, *Vilnius University Open Press*, p. 223.

³¹ ŽUKAUSKAITĖ, Judita (2012). Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: psichologiniai mediacijos taikymo aspektai. *Teisės problemos*, 2 (76), p. 101.

³² ŽUKAUSKAITĖ, Judita (2012). Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: psichologiniai mediacijos taikymo aspektai. *Teisės problemos*, 2 (76), p. 102.

³³ KRUŠINSKAS, Vidas (2024). Nepilnamečių baudžiamoji justicija Lietuvoje - ar esamos baudžiamosios teisės priemonės ir jų taikymo praktika tinkamai atliepia nusikalstamo nepilnamečių elgesio priežastis ir tendencijas? *Teisės apžvalga*, 2024, Nr. 1 (29), p. 95-96.

apie patį procesą, bet ir apie nukentėjusį asmenį, o „*per bendrus pokalbius nusikaltimo auka praranda anonimiškumą ir tampa realiu asmeniu, kuris dėl nepilnamečio veiksmų patyrė skausmą ir žalą*“.³⁴ Pabrėžiama, kad nepilnamečiams pažeidėjams atlyginus nusikalstama veika padarytą žalą, jie dažnai sulaukia ir teigiamos nukentėjusiųjų reakcijos. Be to, taikant mediaciją nusikaltęs nepilnametis nėra pasmerkiamas, o yra laikomas asmeniu, kuris suklydo ir gali pasitaisyti – tai padeda jam ugdyti sąmoningumo jausmą ir koreguoti savo elgesį teigiama linkme.³⁵

Vienas iš esminių praktinių mediacijos taikymo klausimų – už kokiais nusikalstamas veikas šis institutas galėtų būti taikomas. Baigtinio nusikalstamų veikų sąrašo įtvirtinimas lemtų tik dirbtinius apribojimus, tad tikslinga būtų nebent įtvirtinti jos negalimumą sunkių ir labai sunkių nusikaltimų atvejais, nes tuomet tokios švelnios priemonės kaip mediacija taikymas nebūtų proporcingas nusikaltimo sunkumui bei ignoruotų teisingumo, humaniškumo ir nukentėjusiojo teisių apsaugos imperatyvus. Straipsnio autorių nuomone, mediacijos skyrimo klausimą vertėtų palikti baudžiamojo proceso įstatymui. Jame galėtų būti nustatyta, kad mediaciją esant įtariamojo/kaltinamojo ir nukentėjusiojo rašytiniam sutikimui ikiteisminio tyrimo metu skiria prokuroras motyvuotu nutarimu, o teismo baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu – teismas motyvuota nutartimi. Tai leistų išvengti manipuliacijų, kai kaltininkas, siekdamas išvengti bausmės, įbaugina nukentėjusįjį sutikti su mediacijos taikymu, nes tokį sprendimą turėtų apsvastyti ir pagrįsti nešališkas trečiasis asmuo – prokuroras ar teisėjas. Sėkmingai išsprendus kaltininko ir nukentėjusiojo konfliktą mediacijos priemonėmis ir tarp šių asmenų sudarytą taikos sutartį patvirtinus nešališkam teismui, būtų nutraukiama baudžiamoji byla arba kaltininkas atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės.

Taigi mediacijos taikymas mažesnio pavojaus nusikalstamų veikų atvejais leistų optimizuoti baudžiamojo persekiojimo institucijų bei teismų darbo krūvį, greičiau bei ekonomiškiau nagrinėti baudžiamąsias bylas, o svarbiausia – garantuotų teisingumo ir humaniškumo principų įgyvendinimą, apsaugant bei atstatant pažeistas nukentėjusiojo teises ir užtikrinant kaltininko resocializaciją.

3. Recidyvistas ir jo, kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės, reikšmė – užprogramuotas selektyvus etikečių klijavimas bei stigmatizavimas?

Humaniškumo, teisingumo ir proporcingumo reikalavimų atžvilgiu kvestionuojamas ir BK 27 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas recidyvisto institutas, kuriame galima įžvelgti toli gražu ne vieną problemą, pradedant galimu stigmatizuojančiu

³⁴ LEVON, Justyna ir ŠVEDAS, Gintaras (2022). Bausmės vykdymo atidėjimo nepilnamečiams naujos ir problemiškosios aplinkybės. *Vilnius University Open Series*, p. 175-176.

³⁵ LEVON, Justyna ir ŠVEDAS, Gintaras (2022). Bausmės vykdymo atidėjimo nepilnamečiams naujos ir problemiškosios aplinkybės. *Vilnius University Open Series*, p. 175-176.

pobūdžiu, baigiant papildomu, neretai praktinės reikšmės neturinčiu krūviu teis-
mams, turintiems nagrinėti su asmens pripažinimu recidyvistu susijusius klausimus.

Sąlygos bei abstraktūs kriterijai, į kuriuos teismas privalo atsižvelgti svarstydamas
asmens pripažinimo recidyvistu klausimus, yra apibrėžti BK 27 straipsnio 1 daly-
je – „*teismas gali pripažinti asmenį recidyvistu, jeigu šis asmuo jau teistas už tyčinį
nusikaltimą, padarytą būnant pilnamečiu, jo teistumas už šį nusikaltimą neišnykęs ar
nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka ir jis vėl padaro vieną ar daugiau tyčinių nu-
sikaltimų. Teismas, sprenddamas dėl asmens pripažinimo recidyvistu, atsižvelgia į kal-
tininko asmenybę, padarytų nusikaltimų pobūdį, jų sunkumą, tarpusavio ryšį ir kitas
bylos aplinkybes*“³⁶. Taigi BK suformuotos plačios tapimo recidyvistu sąlygos rodo,
kad gauti tokį „titulą“ nėra sudėtinga bei nebūtina pasižymėti ypatingu žiaurumu
ar išskirtiniais nusikalstamais polinkiais. Svarbu pažymėti, kad nuo 2025 m. vasario
1 d., įsigaliojus BK pakeitimams, recidyvistu tampama jau ne savaime, kai kaltininkui
užtekdamo atitikti visas BK įtvirtintas formalias sąlygas ir jis bet koku atveju teis-
mo būdavo pripažįstamas recidyvistu – nuo šiol teismas turės kiekvienu individualiu
atveju spręsti ar pripažinti asmenį recidyvistu, ar ne.

Pagal BK 60 straipsnio 1 dalies 13 punktą, veikos padarymas esant recidyvistu
yra laikomas atsakomybę sunkinančia aplinkybe. Visgi, kiek toks teisinis reglamen-
tavimas yra pagrįstas bei reikšmingas praktikoje? LAT jurisprudencijoje teigiama,
kad „*pagal BK 54 straipsnio 2 dalį, skirdamas bausmę, teismas atsižvelgia į: 1) pada-
rytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį; 2) kaltės formą ir rūšį; 3) padarytos
nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus; 4) nusikalstamos veikos stadiją; 5) kaltininko
asmenybę; 6) asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą
ir rūšį; 7) atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes. Teismų praktikoje
laikoma, kad, individualizuojant bausmę, visoms šioms aplinkybėms turi būti skiriama
vienoda teisinė reikšmė, nė vienai iš šių aplinkybių neturi būti suteikiama išskirtinė do-
minuojanti reikšmė. Todėl į byloje nustatytą atsakomybę sunkinančią aplinkybę – veiką
padarė recidyvistas – turi būti atsižvelgiama ją vertinant bendrųjų bausmės skyrimo
pagrindų ir bausmei keliamų tikslų kontekste*“.³⁷

Taigi, LAT nuomone, asmens pripažinimo recidyvistu reikšmė skiriant bausmę
yra gana nedidelė. Todėl manytina, kad recidyvistas, kaip atsakomybę sunkinanti
aplinkybė, turi menką praktinę reikšmę, nes yra viso labo vienas iš kaltininko asme-
nybės apibūdinančių aspektų, apie kurio svarumą taikant baudžiamąją atsakomybę ar
tai, kad kaltininko buvimas recidyvistu savaime lemia didesnį jo asmenybės pavojin-
gumą, neužsimena nei teismų praktika, nei doktrina. Tai patvirtina faktas, jog teis-
mams nagrinėjant baudžiamąsias bylas įprastai nekyla jokių vertybinių klausimų dėl

³⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-15-489/2019.

recidyvisto statuso specifikos, turinio, reikšmės ir kitų aspektų, išskyrus „techninį“ vertinimą ar recidyvistas, kaip kaltininką apibūdinanti charakteristika ir atsakomybę sunkinanti aplinkybė, konkrečiu atveju formaliai turi (turėjo) būti taikoma, ar ne. Iš to kyla ir esminė vertybinė dilema – ar tos pačios aplinkybės vertinimas atsakomybę sunkinančiais pagrindais antrą kartą, kai ji bet koku atveju vertinama bendrųjų bausmės skyrimo pagrindų kontekste, nelemia *non bis in idem* principo pažeidimo? Juk asmeniui už ankstesnį nusikaltimą jau buvo paskirta ir individualizuota bausmė, o teismas, pripažindamas recidyvą sunkinančia aplinkybe, potencialiai gali griežtinti bausmę už naują nusikaltimą, kuris galimai neturi nieko bendro su ankstesniu – taigi tokiu atveju naująją bausmę už vėlesnį recidyvą sudarantį nusikaltimą asmuo savotiškai antrą kartą nubaudžiamas ir už ankstesnįjį.

Painiavos įneša ir tai, kad asmens pripažinimo recidyvistu klausimą perdavus spręsti teismams kiekvienu individualiu atveju, tam tikriems asmenims tai bus atsakomybę sunkinanti aplinkybė, o kitiems – ne. Visgi objektyvių skirtumų tarp tokių asmenų gali ir nebūti, nes pagrindiniu ir esminiu asmens pripažinimo recidyvistu kriterijumi lieka lygiai tas pats objektyvus faktas – naujo tyčinio nusikaltimo padarymas neišnykus teistumui už ankstesnį tyčinį nusikaltimą. Tad kyla abejonių, ar taip bus užtikrinamas asmenų lygiateisiškumo principo įgyvendinimas, kai visiškai tapati objektyvi aplinkybė vieniems asmenims lems griežtesnę baudžiamąją atsakomybę, nes teismas nusprendė ją formaliai teisiškai pripažinti, o kitiems – ne, nors realybėje ji egzistuoja ir pastarųjų atžvilgiu. Kokios bylos aplinkybės nulems poreikį asmenį pripažinti recidyvistu, ar yra kokių nors konkrečių kriterijų, kai asmeniui toks „titulas“ turėtų būti suteikiamas, BK tiesiogiai nenumato, palikdamas šį klausimą kaip vertinamojo pobūdžio kriterijų teismams. Net jei ilgainiui teismų praktikoje ir bus suformuoti kriterijai, į kuriuos turi būti atsižvelgiama, teismai vis vien asmens pripažinimo recidyvistu klausimą spręs kiekvienu atveju individualiai, o tai priklauso ir nuo įvairių subjektyvių veiksnių, tokių kaip teisėjo vidinis įsitikinimas, asmeninės vertybės ir pažiūros, moralė, empatija, visuomenės spaudimas, žiniasklaidos dėmesys, proceso dalyvių elgesys ir t.t. Tai gali lemti atvejus, kai panašios ar identiškos aplinkybės teismų vertinamos nevienodai ir vienoje byloje asmuo gali būti pripažintas recidyvistu ir tai sunkins jam taikomą atsakomybę, o kitoje – ne. Rezultatas – įnešta sumaištis, pakenkta teisinio tikrumo reikalavimų įgyvendinimui, o daliai kaltininkų prikljuota stigmatizuojanti recidyvisto „etiketė“.

Viena iš esminių recidyvisto instituto ydų yra kaltininką stigmatizuojantis ir dehumanizuojantis poveikis. Nors rengiant šį darbą nerasta sociologinių tyrimų, kaip tiek nuteistieji, tiek ir visuomenė vertina recidyvisto „etiketę“ bei į ją reaguoja, vien pažvelgus į žiniasklaidos antraštes³⁸, kuriose šimtus ir tūkstančius kartų grėsmingai

³⁸ „Dukart bažnyčią Anykščiuose apvogęs recidyvistas išgirdo nuosprendį“, „Apie sprogmenis valstybinėse institucijose melagingai pranešęs recidyvistas laukia dar vieno teismo sprendimo“, „Vagis recidyvistas per tris dienas nuo nusikaltimo išgirdo teismo nuosprendį“, „Internetinis sukčius – recidyvis-

suformuluotuose kontekstuose mirga „recidyvisto“ sąvoka, akivaizdu, kad plačiosios visuomenės požiūris į šią sąvoką yra neigiamas ir kelia asociacijas su kažkuo itin žiaurais ir „baisais“, nors realybėje recidyvistu gali tapti net ir du smulkius bei nesunkius nusikaltimus padaręs asmuo. Šį aspektą yra pažymėjęs ir S. Bikelis: *„žvelgiant platesniu kriminologiniu-psichologiniu požiūriu, recidyvisto sąvoka yra ne kas kita kaip asmeniui klijuojama etiketė. Tai dar galima kažkiek pateisinti kalbant apie pavojingus nusikaltimus padariusius asmenis (pavojingus recidyvistus), tačiau paprasto recidyvo atveju recidyvisto etiketė skamba neadekvačiai, be pagrindo demonizuoja asmenį“*.³⁹

Kaip minėta, 2025 m. vasario 1 d. įsigaliojusi nauja BK 27 straipsnio 1 dalies redakcija perkelia asmens pripažinimo recidyvistu klausimą teismo diskrecijai. Anksčiau teismai, esant formalioms BK nustatytoms sąlygoms, asmenį privalėdavo pripažinti recidyvistu, o teisiškai nebuvo jokios galimybės nesutikti su tokiu teismo sprendimu ar jį ginčyti. Tuo tarpu teismui svarstant kaltininko pripažinimo recidyvistu klausimą, tikėtina, kils papildomi ginčai ir nesutarimai – kaltinimo pusė (prokuroras ir nukentėjusysis) bandys įrodinėti, kad kaltininką reikia pripažinti recidyvistu, o gynybos pusė (kaltinamasis ir jo gynėjas) priešinsis tokiems užmojams ir teiks oponuojančius argumentus. Gražus, sąžiningas, rungtyniškas procesas? Galbūt, bet tai galimai tik padidins teismams tenkančią darbo krūvį, prailgins teisinio baudžiamųjų bylų nagrinėjimo trukmę bei nukreips teismo ir proceso dalyvių dėmesį nuo esminių bylų klausimų link antraeilių, nes laikas, kuris galėtų būti skirtas kruopštesniam įrodymų tyrimui, detalesnėms apklausoms ar kitiems reikšmingiems klausimams, potencialiai bus eikvojamas svarstymams, ar visgi pripažinti kaltininką recidyvistu, ar ne – jei taip – kokiomis aplinkybėmis tai reikėtų motyvuoti, kokią reikšmę tai turės skiriamai bausmei ir t.t. Maža to, asmens (ne)pripažinimo recidyvistu klausimas galimai bus dažniau ginčijamas ir apeliacinuose ar kasaciniuose skunduose, dėl ko didesnis krūvis teks ir aukštesnių instancijų teismams.

Klausimų kelia ir reali praktinė recidyvisto statuso suteikimo nauda. Ar nukentėjusiajam dėl to bus atlyginta arba pašalinta jam padaryta žala, jo bus nuoširdžiai

tas priejo liepto galą: keliauja už grotų“, „Recidyvisto rankose suvenyriniai eurai virto tikrais pinigais“, „Nuteistas recidyvistas, apgaule įgijęs 15 tūkst. eurų kreditą“ - štai tokiomis antraštėmis apie, iš esmės, dideliu pavojingumu ar žiaurumu nepasižymincius nusikaltimus skaitytojus pasitinka didžiausias Lietuvos naujienų portalas „Delfi“. Visgi esminė problema slypi tame, kad recidyvisto sąvoką vartojantys straipsnių pavadinimai menkai skiriasi nuo tų, kuriuose aprašomi nužudymai, išžaginimai ir kiti itin žiaurūs nusikaltimai („Recidyvistas peiliu subadė seserį ir ją gynusį draugą“, „Pagaliau: 29 kartus teistas recidyvistas, kameroje pakoręs kalinį, nuteistas įkalinimu iki gyvos galvos“, „Recidyvistas bus teisiamas dėl tėvažudystės“, „Vos paleistas į laisvę recidyvistas išžagino bejėgę senolę ir ją apiplėšė“). Tai iškreipia recidyvisto instituto suvokimą ir lemia bet kokio recidyvisto, kaip itin žiauraus siaubūno, stigmatizavimą visuomenės akyse. Straipsnių antraščių šaltinis: <https://www.delfi.lt/temos/recidyvistas>

³⁹ BIKELIS, Skirmantas (2023). Nuomonė dėl baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIVP-3066. *Teisės e-aktualijos*. 2023 m. Nr. 2 (22). Lietuvos socialinių mokslų centro teisės institutas.

atsiprašyta? Ar baimė būti pripažintu recidyvistu, kai realybėje žymios įtakos baudžiamosios atsakomybės (bausmės) klausimams tai neturi, privers kaltininką pripažinti savo kaltę, bendradarbiauti su teisėsauga, suvokti savo veiksmų pavojingumą bei ateityje daugiau nedaryti naujų nusikalstamų veikų? Ar visuomenei, valstybei bei teisingumo, bendruomenės saugumo ir teisinės tvarkos interesams bus atnešta reali nauda, jei kokiame nors iš tūkstančių teismo nuosprendžių koks nors vagis ar chuliganas bus „pakrikštytas“ recidyvistu? Vargu.

Taigi akivaizdu, kad recidyvisto institutas yra perteklinis, nesuteikia reikšmingos praktinės naudos, pasižymi kaltininką stigmatizuojančiu poveikiu bei kelia abejonių dėl neigiamos įtakos baudžiamojon atsakomybėn traukiamų asmenų lygiateisiškumo, *non bis in idem*, teisingumo principams. Maža to, nuo 2025 m. vasario 1 d. įsigalioję BK pakeitimai tik užkraus teismams papildomą našta sprendžiant ar kaltininką pripažinti pavojingu recidyvistu, ar ne. Atsižvelgiant į recidyvisto instituto teisinio reguliavimo neefektyvumą, iš baudžiamojo įstatymo jį būtų tikslinga pašalinti, o esant neišnykusiam teistumui pakartotinai padarytus tyčinius nusikaltimus vertinti bendrųjų bausmės skyrimo pagrindų kontekste.

Išvados

1. Nuolat besikartojantys teismų praktikos atvejai, kai už tam tikras nusikalstamas veikas skiriamos bausmės yra švelninamos pagal BK 54 straipsnio 3 dalies nuostatas, rodo, jog įstatymų leidėjo BK Specialiojoje dalyje numatytos sankcijos kai kuriais atvejais yra pernelyg griežtos, neatitinkančios teisingumo, humaniškumo ir proporcingumo principų keliamų reikalavimų.
2. Už neteisėtą disponavimą narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis turint tikslą jas platinti arba neteisėtą disponavimą labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu (BK 260 straipsnio 1, 2 ir 3 dalys) skiriamos bausmės 2024 metais buvo švelninamos netgi pusėje (121 iš 243) teismų priimtų nuosprendžių. Tai rodo, jog šio straipsnio sankcijose numatytos laisvės atėmimo bausmės dažnai yra perteklinai griežtos, todėl įstatymų leidėjui būtina jose numatyti švelnesnes žemutines laisvės atėmimo termino ribas (2 ir 3 dalys), taip pat įtvirtinti alternatyvią laisvės apribojimo bausmę (1 ir 2 dalys). Panašias tendencijas ir galimų baudžiamojo įstatymo sankcijų korekcijų poreikį galima išvelgti ir sunkaus sveikatos sutrikdymo (BK 135 straipsnio 1 dalis) bei kvalifikuoto neteisėto žmonių gabenimo per valstybės sieną (BK 292 straipsnio 2 dalis) atvejais.
3. Baudžiamasis įstatymas turėtų būti papildytas nuostatomis, suteikiančiomis teisę teismams tam tikrais atvejais vietoje įprastos bausmės motyvuotai skirti kelias tarpusavyje suderintas baudžiamojo poveikio priemones – tai ne tik leistų veiksmingai įgyvendinti visus bausmei keliamus tikslus, bet ir efektyviau prisidėtų prie kaltininko resocializacijos bei nukentėjusiojo interesų apsaugos. Be to, tam tikrais

atvejais baudžiamoji byla galėtų būti išsprendžiama mediacijos tarp kaltininko ir nukentėjusiojo būdu, kas leistų humanizuoti baudžiamąją justiciją, apsaugoti nukentėjusiojo interesus bei pagreitinti ir supaprastinti kaltininko atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiklą klausimų sprendimą.

4. BK 27 straipsnio 1 dalyje numatytas recidyvisto institutas yra kaltininką stigmatizuojančio bei dehumanizuojančio pobūdžio, nesuteikia jokios praktinės naudos individualizuojant skiriamą bausmę, be to, kelia grėsmę dėl galimo draudimo bausti antrą kartą pažeidimo bei asmenų lygiateisiškumo ir teisingumo principų ignoravimo. Todėl recidyvisto, kaip perteklinio reliкто, turėtų būti atsisakoma, o ankstesnius neišnykusius kaltininko teistumus derėtų vertinti bendrųjų bausmės skyrimo pagrindų kontekste.

Šaltinių sąrašas

Norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. Nr. XIV-72 nutarimas „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. TAR, 2020, 27121.
3. Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. Nr. XV-54 nutarimas „Dėl Devyniolikosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“. TAR, 2024, 22047.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

4. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 57-2552.
5. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. lapkričio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 134-4819.
6. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2012 m. birželio 4 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 64-3246.

Specialioji literatūra

7. ALEKNEVIČIENĖ, Jolanta ir KALINAUSKAITĖ, Ignė (2023). Resocializacijos įgyvendinimo problemos ir galimybės Lietuvos kalėjimuose. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, vol. 26, 88–104. DOI: <https://doi.org/10.15388/STEPP.2023.7>
8. ČEPAS, Algimantas ir SAKALAUSKAS, Gintautas (2009). Ar prasminga arešto bausmė? *Teisės problemos*, 4 (66), 5-38. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-4-cepas-sakalauskas.pdf>
9. DRAKŠAS, Romualdas (2016). Teisingumo principas skiriant bausmę. *Teisės apžvalga*, 2 (14), 75-97. DOI: <http://dx.doi.org/10.7220/2029-4239.14.5>
10. DRAKŠAS, Romualdas (2020). Teisingumo principas kaip bausmės vykdymo atidėjimo prielaida. *Jurisprudencija*, 27(2), 454-475. DOI: <https://doi.org/10.13165/JUR-20-27-2-11>

11. DRAKŠAS, Romualdas (2024). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso sisteminių pokyčių būtinumas. *Vilnius University Open Series: Lietuvos baudžiamosios justicijos teisė: patirtis ir ateitis*, 152-176. DOI: <https://doi.org/10.15388/LBJT.2024.5>
12. FEDOSIUK, Oleg (2019). Baudos bausmė atgrasymo iliuzijos spąstuose. *Jurisprudencija*, 26 (2), 292-307. DOI: <https://doi.org/10.13165/JUR-19-26-2-03>
13. GIEDRYTĖ-MAČIULIENĖ, Renata ir VENCKEVIČIENĖ, Judita (2016). Mediacijos įgyvendinimas probacijos tarnybose Lietuvoje. *Teisės problemos*, 2 (92), 69-87. Prieiga per internetą: <http://teise.org/wp-content/uploads/2017/02/Giedrytė-Mačiulienė-Venckevičienė-2016-2.pdf>
14. KRUŠINSKAS, Vidas (2024). Nepilnamečių baudžiamoji justicija Lietuvoje - ar esamos baudžiamosios teisės priemonės ir jų taikymo praktika tinkamai atliepia nusikalstamo nepilnamečių elgesio priežastis ir tendencijas? *Teisės apžvalga*, 2024, Nr. 1 (29), 86-118. DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.29.5>
15. LEVON, Justyna ir ŠVEDAS, Gintaras (2022). Bausmės vykdymo atidėjimo nepilnamečiams naujovės ir probleminiai aspektai. *Vilnius University Open Series*, 167–191. DOI: <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.8>
16. LIESIS, Mantas ir MICHAILOVIČ, Ilona (2017). Mediacija Lietuvos baudžiamojoje ir administracinių nusižengimų justicijoje teisminėje bylos nagrinėjimo stadijoje. *Kriminologijos studijos*, 5, 91-114. DOI: <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2017.5.11734>
17. MICHAILOVIČ, Ilona (2022). Mediacijos (sutaikymo) smurto artimoje aplinkoje atvejais galimybės Lietuvoje. *Vilnius University Open Press*, 220-236. DOI: <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.10>
18. PRANKA, Darius ir GELŽINYTĖ, Virginija (2017). Baudžiamojo poveikio priemonės – įmokos į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą teisinio reguliavimo problemos. *Teisės problemos*, 2 (94), 62-86. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Pranka-Gelzinyte-2017-2.pdf>
19. PRANKA, Darius (2020). Teisingos bausmės beiškant: švelnesnės bausmės skyrimas už neteisėtą disponavimą dideliu ar labai dideliu narkotinių ar psichotropinių medžiagų kiekiu. *Teisės problemos*, 99, 57-83. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Pranka_2020_1.pdf
20. PRAPIESTIS, Darius ir PRAPIESTIS, Jonas (2022). Humanizmo principas Lietuvos baudžiamojoje politikoje. Kelyje su konstitucija. Recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys. *Vilnius University Open Series*, 268–290. DOI: <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.13>
21. ŠVEDAS, Gintaras (2014). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies straipsnių sankcijų sudarymo probleminiai aspektai. *Teisė*, 79, 7-21. DOI: <https://doi.org/10.15388/Teise.2011.0.167>
22. ŠVEDAS, Gintaras, PRAPIESTIS, Jonas; VOSYLIŪTE, Andželika ir kt. (2022). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiškumo iššūkiai*. Monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
23. ŽUKAUSKAITĖ, Judita (2012). Nepilnamečių nusikalstamas elgesys: psichologiniai mediacijos taikymo aspektai. *Teisės problemos*, 2 (76), 96-110. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/09/2012-2-Zukauskaite.Nepilnameciui-nusikalstamas-elgesys....pdf>

Teismų praktika

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija

24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-15-489/2019.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. lapkričio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-387/2021.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-719/2022
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-26-1073/2024.
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. gruodžio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-262-511/2024.

Apeliacinės instancijos teismų praktika

Lietuvos apeliacinio teismo praktika

29. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. sausio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-70-/2024.
30. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gegužės 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-143-658/2024.
31. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gegužės 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-189-449/2024.
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. birželio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-182-870/2024.
33. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. birželio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-301-966/2024.
34. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. liepos 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-103-1076/2024.
35. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. rugpjūčio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-125-478/2024.
36. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. spalio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-113-626/2024.
37. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-279-843/2024.
38. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-178-/2024.
39. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-308-966/2024.
40. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-423-870/2024.
41. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. lapkričio 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-322-627/2024.
42. Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-165-579/2024.

Apygardų teismų praktika

43. Kauno apygardos teismo 2024 m. sausio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5-813/2024.
44. Kauno apygardos teismo 2024 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-244-813/2024.
45. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. birželio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-94-380/2024.
46. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-95-354/2024.
47. Kauno apygardos teismo 2024 m. rugpjūčio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-293-888/2024.
48. Kauno apygardos teismo 2024 m. rugpjūčio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-302-876/2024.
49. Kauno apygardos teismo 2024 m. rugpjūčio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-353-813/2024.
50. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. rugsėjo 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-397-1053/2024.
51. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-153-380/2024.
52. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. lapkričio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-225-795/2024.
53. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-243-1069/2024.
54. Kauno apygardos teismo 2024 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-369-493/2024.
55. Kauno apygardos teismo 2024 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-255-928/2024.

Pirmosios instancijos teismų praktika

Apygardų teismų praktika

56. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. sausio 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-35-531/2024.
57. Kauno apygardos teismo 2024 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-101-919/2024.
58. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. sausio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-44-958/2023.
59. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. sausio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-24-366/2024.
60. Kauno apygardos teismo 2024 m. sausio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-120-317/2024.
61. Kauno apygardos teismo 2024 m. sausio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-92-593/2024.

62. Kauno apygardos teismo 2024 m. sausio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-140-1049/2024.
63. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. sausio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-46-526/2024.
64. Kauno apygardos teismo 2024 m. sausio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-134-383/2024.
65. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. sausio 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-87-891/2024.
66. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. vasario 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-40-354/2024.
67. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. vasario 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-45-334/2024.
68. Kauno apygardos teismo 2024 m. vasario 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-157-737/2024.
69. Kauno apygardos teismo 2024 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-13-634/2024.
70. Kauno apygardos teismo 2024 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-71-383/2024.
71. Kauno apygardos teismo 2024 m. vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-84-/2024.
72. Kauno apygardos teismo 2024 m. vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-155-485/2024.
73. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. vasario 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-43-875/2024.
74. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. vasario 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1-105-497/2024.
75. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. kovo 4 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-44-875/2024.
76. Kauno apygardos teismo 2024 m. kovo 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-149-844/2024.
77. Kauno apygardos teismo 2024 m. kovo 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-65-919/2024.
78. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. kovo 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-10-316/2024.
79. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. kovo 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-38-354/2024.
80. Kauno apygardos teismo 2024 m. kovo 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-85-397-2024.
81. Kauno apygardos teismo 2024 m. kovo 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-88-876/2024.
82. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. kovo 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-581/2024.

83. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. kovo 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-104-932/2024.
84. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. balandžio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-106-1035/2024.
85. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. balandžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-99-898/2024.
86. Kauno apygardos teismo 2024 m. balandžio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-80-919/2024.
87. Kauno apygardos teismo 2024 m. balandžio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-189-485/2024.
88. Kauno apygardos teismo 2024 m. balandžio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-72-737/2024.
89. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. balandžio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-34-366/2024.
90. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. balandžio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-60-958/2024.
91. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-54-879/2024.
92. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. gegužės 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-49-354/2024.
93. Kauno apygardos teismo 2024 m. gegužės 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-77-593/2024.
94. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. gegužės 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-606/2024.
95. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. gegužės 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-94-468/2024.
96. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-64-606/2024.
97. Kauno apygardos teismo 2024 m. birželio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-221-813/2024.
98. Kauno apygardos teismo 2024 m. birželio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-214-919/2024.
99. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. birželio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1-651/2024.
100. Kauno apygardos teismo 2024 m. birželio 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-194-737/2024.
101. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. birželio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-83-360/2024.
102. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. birželio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-73-354/2024.
103. Kauno apygardos teismo 2024 m. birželio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-144-844/2024.

104. Kauno apygardos teismo 2024 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-239-1049/2024.
105. Kauno apygardos teismo 2024 m. liepos 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-255-1049/2024.
106. Kauno apygardos teismo 2024 m. liepos 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-265-485/2024.
107. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. liepos 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-71-882/2024.
108. Kauno apygardos teismo 2024 m. rugpjūčio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-251-397/2024.
109. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-221-497/2024.
110. Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-280-954/2024.
111. Kauno apygardos teismo 2024 m. spalio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-314-923/2024.
112. Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-102-380/2024.
113. Vilniaus apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-195-908/2024.
114. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-83-882/2024.
115. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-35-519/2024.
116. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. lapkričio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-63-951/2024.
117. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. lapkričio 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-70-879/2024.
118. Kauno apygardos teismo 2024 m. gruodžio 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-324-737/2024.
119. Šiaulių apygardos teismo 2024 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-953/2024.
120. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. gruodžio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-79-491/2024.
121. Kauno apygardos teismo 2024 m. gruodžio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-318-876/2024.

Apylinkių teismų praktika

122. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. sausio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-176-667/2024.
123. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-33-953/2024.

124. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2024 m. sausio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-69-543/2024.
125. Tauragės apylinkės teismo Tauragės rūmų 2024 m. sausio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-40-607/2024.
126. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. sausio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-76-725/2024.
127. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2024 m. sausio 15 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-189-878/2024.
128. Šiaulių apylinkės teismo Radviliškio rūmų 2024 m. sausio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-181-948/2024.
129. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. sausio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-25-1206/2024.
130. Tauragės apylinkės teismo Šilutės rūmų 2024 m. sausio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-54-1148/2024.
131. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. sausio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-424-818/2024.
132. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. sausio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-681-1023/2024.
133. Alytaus apylinkės teismo Druskininkų rūmų 2024 m. sausio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-92-970/2024.
134. Panevėžio apylinkės teismo Rokiškio rūmų 2024 m. sausio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-102-762/2024.
135. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-76-1082/2024.
136. Marijampolės apylinkės teismo Vilkaviškio rūmų 2024 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-89-633/2024.
137. Kauno apylinkės teismo Kėdainių rūmų 2024 m. vasario 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-562-336/2024.
138. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2024 m. vasario 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-75-537/2024.
139. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 vasario 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-62-972/2024.
140. Tauragės apylinkės teismo Tauragės rūmų 2024 m. vasario 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-33-439/2024.
141. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-682-1023/2024.
142. Tauragės apylinkės teismo Tauragės rūmų 2024 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-377/2024.
143. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-505-961/2024.
144. Marijampolės apylinkės teismo Vilkaviškio rūmų 2024 m. vasario 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-114-503/2024.

145. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. vasario 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-427-899/2024.
146. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. kovo 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-284-900/2024.
147. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2021 m. kovo 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-154-800/2024.
148. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2024 m. kovo 12 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-65-800/2024.
149. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. kovo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-384-1165/2024.
150. Šiaulių apylinkės teismo Joniškio rūmų 2024 m. kovo 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-50-874/2024.
151. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2024 m. kovo 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-103-537/2024.
152. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. kovo 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-135-1082/2024.
153. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2024 m. kovo 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-43-448/2024.
154. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos rajono rūmų 2024 m. kovo 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-157-729/2024.
155. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2024 m. balandžio 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-201-482/2024.
156. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. balandžio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-278-900/2024.
157. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. balandžio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-555-1170/2024;
158. Vilniaus regiono apylinkės teismo Trakų rūmų 2024 m. balandžio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-203-804/2024.
159. Tauragės apylinkės teismo Šilutės rūmų 2024 m. balandžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-138-733/2024.
160. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2024 m. balandžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-98-537/2024.
161. Vilniaus regiono apylinkės teismo Švenčionių rūmų 2024 m. balandžio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-71-405/2024.
162. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2024 m. balandžio 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-161-482/2024.
163. Vilniaus regiono apylinkės teismo Trakų rūmų 2024 m. balandžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-515-424/2024.
164. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-568-899/2024.
165. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. balandžio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-400-549/2024.

166. Utenos apylinkės teismo Visagino rūmų 2024 m. gegužės 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-158-724/2024.
167. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. gegužės 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-356-1207/2024.
168. Marijampolės apylinkės teismo Vilkaviškio rūmų 2024 m. gegužės 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-130-1021/2024.
169. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2024 m. balandžio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-141-/2024.
170. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. gegužės 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-285-1201/2024.
171. Utenos apylinkės teismo Molėtų rūmų 2024 m. gegužės 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-46-335/2024.
172. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2024 m. gegužės 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-16-791/2024.
173. Marijampolės apylinkės teismo Marijampolės rūmų 2024 m. gegužės 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-6-482/2024.
174. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. gegužės 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-604/2024.
175. Tauragės apylinkės teismo Tauragės rūmų 2024 m. gegužės 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-308-439/2024.
176. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-651-1157/2024.
177. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. birželio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-149-1011/2024.
178. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. birželio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-565-1082/2024.
179. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. birželio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-103-409/2024.
180. Utenos apylinkės teismo Anykščių rūmų 2024 m. birželio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-246-786/2024.
181. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. birželio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-663-1132/2024.
182. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. birželio 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-2192-836/2024.
183. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2024 m. liepos 2 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-383-805/2024.
184. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. liepos 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1461 917/2024.
185. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. liepos 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-775-1226/2024.
186. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos rajono rūmų 2024 m. liepos 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-294-729/2024.

187. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. liepos 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-528-859/2024.
188. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 liepos 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-327-972/2024.
189. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. rugpjūčio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1144-718/2024.
190. Vilniaus regiono apylinkės teismo Ukmergės rūmų 2024 m. rugpjūčio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-939-1198/2024.
191. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. rugpjūčio 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1126-718/2024.
192. Alytaus apylinkės teismo Alytaus rūmų 2024 m. rugpjūčio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-24-791/2024.
193. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. rugpjūčio 21 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1203-899/2024.
194. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. rugsėjo 3 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1065-1007/2024.
195. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. rugsėjo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-756-903/2024.
196. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. rugsėjo 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. N1-953-1082/2024.
197. Šiaulių apylinkės teismo Joniškio rūmų 2024 m. rugsėjo 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-983-1065/2024.
198. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. rugsėjo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-979-1206/2024.
199. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. rugsėjo 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-360-914/2024.
200. Tauragės apylinkės teismo Šilutės rūmų 2024 m. rugsėjo 27 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-468-351/2024.
201. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1154-949/2024.
202. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. spalio 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-161-1082/2024.
203. Vilniaus miesto apylinkės 2024 m. spalio 10 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojoje byloje Nr. e1-3263-992/2024.
204. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. spalio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1126-718/2024.
205. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. spalio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1008-1082/2024.
206. Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. spalio 16 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-942-1082/2024.
207. Šiaulių apylinkės teismo Šiaulių rūmų 2024 m. spalio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1241-1007/2024.

208. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos miesto rūmų 2024 m. spalio 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-786-963/2024.
209. Klaipėdos apylinkės teismo Klaipėdos rajono rūmų 2024 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1441-586/2024.
210. Šiaulių apylinkės teismo Joniškio rūmų 2024 m. lapkričio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1022-874/2024.
211. Utenos apylinkės teismo Utenos rūmų 2024 m. gruodžio 5 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-580-1166/2024.
212. Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2024 m. gruodžio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-2462-668/2024.
213. Utenos apylinkės teismo Ignalinos rūmų 2024 m. gruodžio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-625-1237/2024.
214. Vilniaus regiono apylinkės teismo Švenčionių rūmų 2024 m. gruodžio 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1567-1156/2024.

Kiti šaltiniai

215. Bikelis, S. (2023). Nuomonė dėl baudžiamojo kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto Nr. XIVP-3066. *Teisės e-aktualijos. 2023 m. Nr. 2* (22). Lietuvos socialinių mokslų centro teisės institutas.
216. Bausmių vykdymo sistemos aktualioji statistika, 2024 metų II ketvirtis. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1722590384/1346/Aktualioji%20statistika%202024%202%20ketv.pdf>
217. Lietuvos Kalėjimų tarnybos 2024 m. biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinys. Prieiga per internetą: https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1737122030/2000/BVAR_2024-12-31.pdf
218. 2023 metų teismų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <https://www.teismai.lt/data/public/uploads/2024/03/lietuvos-teismai-ataskaita-2023-m..pdf>

Vidas Krušinskas yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto baudžiamosios justicijos šakos 5-ojo kurso studentas. Pagrindinės mokslinių interesų sritys: baudžiamoji teisė, kriminologija, viešojo intereso gynimas aplinkosaugos ir urbanistikos srityse, žmogaus teisės.

Vidas Krušinskas is a 5th year Criminal justice student at the Vilnius University Faculty of Law. His primary scientific interests include criminal law, criminology, defense of public interest in the fields of environment and urban protection, human rights.

Miglė Bernatonytė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto vientisųjų teisės studijų 2-ojo kurso studentė. Pagrindinės mokslinių interesų sritys: baudžiamoji teisė, kriminologija, žmogaus teisės.

Miglė Bernatonytė is a 2nd year Law student at the Vilnius University Faculty of Law. Her primary research interests lie in criminal law, criminology, and human rights.